

СЛАВОЉУБ ГАЦОВИЋ

КОНТИНУИТЕТ РОМАНСКОГ И ДРУГОГ СТАНОВНИШТВА ТИМОЧКЕ ЗОНЕ У СВЕТЛУ ТОПОНОМАСТИКЕ

У мноштву ојконима са простора Видинског санцака (Нахија Фетислам, Кривина, Црна Река, Бања, Тимок, Сврљиг, Поломје, Загорје, Видин) забележених у турским пописним дефтерима XV и XVI века чувају се древна палеобалканска, индоевропска (грчка, латинска, румунска, словенска), мађарска, турска и друга имена која су препознатљива и као фрагменти језика несталих народа.

Како бисмо потврдили премисе до којих смо дошли етимолошком обрадом ојконима са наведеног подручја у два студијама¹, навешћемо их овде уз обиље материјала из других извора који ће их, надамо се, још боље образложити и потврдити.

Почнимо, дакле, од античких времена када су на овом простору, којим ћемо се бавити, живела многа племена, међу којима Дарданци, Трибали, Мези, Беси, Серди, Кави, Реми, Тимахи, Пикензи, Трикорнензи, Скордисци, Целегери, Дако-Гети и друга мање позната трачка и илирска племена. Она су у време Тиберијевог доласка на власт, око 14. године н.е., ушла у састав новоосноване провинције Горње Мезије (*Moesia Superior*), која је обухватала простор од реке Цибрице на истоку до реке Мораве на западу, а од Дунава на северу до линије која је ишла јужно од Скопља. Дакле, на простору где је непуних четрнаест векова касније од Турака-Османлија формирано више територијалних јединица, међу којима и Видински санцак.

Пре него што обратимо пажњу времену „мрачног” средњег века и турских освајања, вратимо се накратко у време римске доминације и просперитета када је започела градња добрих путева и кастела на дунавском лимесу и у унутрашњости за што бољу одбрану 50-80-тих

година н.е. од разнородних варварских племена, Гота (Острогота и Визигота), Карпа, Сармата, Роксолана, Тајфала, Греутунга, Херула, Гепида, Вандала, Астинга, Певка, Борана, Бастарна и других која су тек средином III века н.е. започела озбиљнија насељавања средњих и источно-балканских провинција римске империје. То је време повлачења римске легије из провинције Дакије, а са њима свакако и део горњег слоја романизованих Дачана, односно Дако-Гета.

Стичу се, дакле, на простору касније формираног Видинског санцака, многа племена и народи о којима сведочи мноштво објављеног ономастичког материјала² из Арчара (*Ratiaria*),

² У натпису из Бононије стоји уз име *Amme nationis utrisque Dardaniae*. Ваља рећи да л.и. *Ammia* није ретко у Македонији, а посведочено је и у Делфима као *Ἀμμία, το γένος Ἰλλυρᾶ*. Лично име *Andia* (околина Ниша) и *Andio* (*Remesiana* = Бла Паланка), посведочена су само на територији Дарданије и илирског су порекла, у вези су са именом *Andes*, *-ntis* забележеним у Далмацији. Од истог је корена и име божанства *Andinus* из Качаника (CIL III, 8184) које је домаће, дарданско. У околини Ниша је забележено и л.и. *Annus* и *Atta* (Ниш, CIL III, 8249). Мџсу сматра да су сви носиоци овог имена пре Марка Аурелија били Келти. Међутим, један носилац имена *Atta* је Azal, а тројица су са територије Ерависка, па им је према томе околина илирска. Веома позната и распрострањена трачка имена су *Ἀύλογοπος* (околина Ниша), *Auluzon* (*Remesina*) и *Bithus* (околина Ниша и *Timacum Minus*), док *Celsus* (*Timacum Minus*) може бити и трачко и илирско име. Наиме, Матееску идентификује *Celsus*, *Κέλσος* са *Κέρξος*, *Cerzus* и наводи многе примере из Тркије, попут *Κέλσος* (х 4), *Κέλσας* и *Κέλσος*. Ваља упоредити *Dines Celsi* из космајских области и *Κέλσινος* из софијске области. Влахов сматра ова имена трачким, док Вулић не види разлог да су ова имена искучиво трачка, те наводи у средњодалматском подручју л.и. *Celso Statica Bubantis liberta*, а у јужном *Noricum*-у, недалеко од Зиданог Моста, срећемо *Celsilla Maximi*, што је довољно да ова имена могу бити и илирског порекла. Трачка имена би могла бити *Dinentilla f.* (*Timacum Minus*) с лат. суф. изведено од познатог трачког имена *Dines*, *-ntis*, које је посведочено и у *Moesiae Superior*. Надаље, *Dolens* и *Doles* (*Remesiana*),

¹ Етимологија несловенских основа у ојконимији Видинског санцака XV и XVI века, Зајечар, 1993 (надаље: ЕНО) и Етимологија словенских основа у ојконимији Видинског санцака XV и XVI века, Зајечар, 1997 (надаље: ЕСО)

као и *Dizo*, -onis (*Naissus* и околина *Naiss*, CIL VI, 32937) попут л.и. *Dizas* која су трачка по Detschew-у. Код Трачана и код Келта се јавља л.и. *Cocaius* (*Naissus*, CIL III, 155), које је према Detschew-у проширено л.и. *Coca*, а међу најобичнија илирска имена спадају *Dasius* (околина *Naissus*-а) и *Dassius* (*Remesiana* и *Timacum Minus*). Обично трачко име је и *Επτακένθης* (*Eptaikenthos*) (околина Ниша) које је по Detschew-у исто што и *Ettela*, *Eptela* (документовано у Сердици = Софија), *Eptala* (документовано у Панонији) и у вези је с кореном *epta*-. Лично име *Mestrius* (*Naissus*, CIL IV, 1682) које налазимо и у Македонији и које би могло бити римско, оповргава л.и. *Μέστριος* које је у истој провинцији забележено и као *cognomen*, што свакако указује на његово домаће порекло. Онда л.и. *Moca* (х 2, околина *Naissus*-а и *Remesiana*-е) као *Mucatal(is)* (*Remesiana*) спадају међу најраспрострањенија сложена трачка имена са *musa*-, а често је забележено и просто име *Musa* или *Moca*. *Plannius* (*Naissus*), а с једним „n” име *Planus* је посведочено код дачких *Pirusta* и у Наупорту, по Mayer-у, а у вези је с илирским именом *Plana*, *Planus*, које се јавља у средњодалматској ономастици по Катичићу. Лично име *Σακελ(?)εήνους* (околина *Naissus*-а) ваља упоредити са *Σακιθης*, за које Detschew сматра да потиче од, *Ζακεδένθης*, *Zecapor* и да су трачког порекла. *Surus* (*Remesiana*) је распрострањено у свим балканским земљама и може се с подједнаким правом сматрати трачким или илирским, али и келтским, док је л.и. *Teres* (околина *Naissus*-а) веома распрострањено трачко име по Detschew-у, а слично илирско име јавља се у средњодалматском ономастичком подручју као *Terent*- по Катичићу. Лично име *Tztzis* (*Naissus*, CIL III, 1688) је без аналогије из античког периода, мада се данас код Румуна источне Србије налазе л.и. *Tifu*, *Tifoii* и през. *Tifoievici*, док је *Varanus* (*Naissus*, CIL III 8251) име чији је носилац из *Naissus*-а био отац једног војника дарданске кохорте. Надаље, епиграфски споменици из *Singidunum*-а II - III века н.е. доносе следећи ономастички материјал: келтска лична имена су *Cufia*, *Cufius*, *Soso Nunius* < *Nunnio* + *ius* и *Ediuna* < kelt. л.и. *Edia* + илир. суф. -*una*, као и илир. л.и. *Daizo* f. У Рацијарији имамо из III - IV века н.е. са епиграфских споменика следећи ономастички материјал: келт. л.и. *Gallio*, *Gallicus*, трачко-дач. л.и. *Dolens*, као и трач. л.и. *Aulutralis*, *Dizo*, *Gezulacu Bitus*, *Valerius Giiti*, *Ulpus Surio*, *Surilla*, *Sura* (х 2), *Surianus*, *Myrcianus* (варијанте су *Myrcianos*, *Myrcinia*), а као упоређење може послужити данашње румун. л.и. *Mirča*, онда *Dudis*, *Bessus*, *Dinilianus*, па неидентификована припадност л.и. *Atadis Dorani* (*Atezzissa*, Ἀταδων, Ἀτάσας), *Romus* (упор. *Roime*-, *Ryme*-), *Aurelius Bili*, *Ronele*, *Sisia* (упор. *Sisus* и през. *Sisoievici*, с. Халово) и малоазијско л.и. *Matia*. У кастел *Timacum Minus*-у су на епиграфским споменицима II - III века н.е. забележена следећа л.и., попут трачких или илирских *Surus*, *Surilla*, *Mucianus*, *Dinentila*, *Dassius*, *Pupa*, *Musa* (упор. *Μύσα*), *Ennio* (упор. *Ennius*), *Bithus* и суперномен *Aespte*, док су у *Aquis*-у у II-III веку забележена трачка л.и. *Bitus Biti*, *Conus Coni*, *Aurelius Tara*, као и илир. л.и. *Tato Postumi* и *Dassianus*, те неидентификоване припадности л.и. *Thaperna*. Многа још забележена келтска, трачка и илирска л.и. говоре о етно саставу све до краја V века нове ере, када се под утицајем

Беле Паланке (*Remesiana*), Видина (*Bononia*), Равне (*Timacum Minus*), Прахова (*Aquis*), Брзе Паланке (*Egeta*), Ниша (*Naissus*-а) и његове околине.

Поред наведеног ономастичког материјала, о разнородном етносаставу до краја прве половине VI века н.е. посредно говоре и имена насеља која су изграђена од I века н.е. до у време Јустинијанових обновљених и новоподигнутих ка-стела у области града Ниша (Ναῖσσοῦπολις) и Прахова (Ἀκουές).

Међу оним именима насеља која најнепосредније указују на етносастав, а која нису забележена у турским пописним дефтерима XV и XVI века, овог простора су **Timacum Minus** - **Τιμακίολον** и **Timacum Maius** - **Τιμαθοχιώμ** од трачког племена *Тимаха*³, **Βεσαпара** вероватно с именима градова **Βεσίανα** и **Βεσσαῖνα** у Дарданији од трачког племена *Беса* (Βεσσοί, Βησσοί), **Δάλματεο** вероватно с именом кастела *Delminium* у Далмацији од илирског племена *Dalmata/Delmata* (< илир. *delma/dalma* „овца”), **Δαρδάπα** вероватно с истоименим кастелом у Дарданији по племену *Дарданаца*, **Σάρματεο** је добио име по племену *Сармата*, које је Константин 334. године примио на римско земљиште. Име насеља **Tayrision** настало је по имену келтског племена *Tayri*, **Remesiana** по имену келтског племена *Remi*, **Kavadinus** по имену келтског племена *Cavii*, **Singidunum** по имену трачког племена *Singa*, **Serdica** по имену трачког племена *Serda*, **Tricornium** по имену *Tricornensa*, **Pincum** по имену *Pincensa*, **Μεδίανα** по имену дачког племена *Међана* (*Medi*), **Γάρκες** (данас с. *Гркиња*, општина Гацин Хан) и **Γραικος** (данас махала *Грци* с. Бурдима, општина Сврљиг) по имену племена *Γραιῆς*, *Γραικοί* „Грци”. Сиријско становништво доводи се у везу с називом кастела **Σμόρνης**⁴, односно *Zmirnae*⁵, по имену града *Σμύρνα* из Мале Азије и **Σουσίανα**⁶ чије се име доводи у везу с градом

раног хришћанства, на жалост, престају наводити имена на лапидарним споменицима.

³ П. Петровић, *Римљани на Тимоку*, Археологија источне Србије (Научни скуп Археологија источне Србије Београд – Доњи Милановац, децембар 1995), Београд, 1997, pag. 119. (надаље: РТ)

⁴ Procop., *De aedif.* IV 6.5.

⁵ Not. Dign. or. XLI 37.

⁶ Procop., *De aedif.* IV 6.18.

и облашћу у Персији сличног имена⁷, а у *Notitia dignitatis* у вези с именом овог кастела помиње се и „*Ala prima Ulpia Dacorum, Suissa*”.⁸ Ту је забележено и име насеља **Ἰουδαίος**, које указује на осниваче, односно житеље, од лат. *Iudaei* „Жидови”, које је забележено десетак векова касније (1560. г.) као ојконим-континуанта *Жидаук* (нахија Поломје).

Називи насеља тимочке зоне у античким и рановизантијским изворима с праисторијском тра-дицијом и она која су изграђена у време римске власти добијају једну нову номенклатуру, најчешће латинску, која увелико указује на етносастав, али која, на жалост, нису забележена у турским пописним дефтерима, као на пример: **Margum**⁹ по хидрониму *Μάργος* од ие. **meregh-* „квасити, оросити, жуборити”¹⁰ одакле и лат. *mergo* „ронити, уронити, потопити”; **vico Canisco**¹¹ чији назив долази од лат. *canis* „пас”; **Ad Scrofulas**¹² је, по свој прилици истог порекла као и назив за пут кроз клисуру Ђердапа, *iter Scrofularum*¹³, од лат. *scrofulae* „теснац, тесан пролаз”¹⁴; **Aquae**¹⁵ долази од лат. *aquae* „воде, извори”; **Diana**¹⁶ (*Ζαφεζ*¹⁷) је назив кастела који потиче од имена римске богиње љубави и лова, *Diana*. Култ овог божанства био је раширен међу легионарима, што је доказ и назив насеља у Африци, *Diana*

*veteranorum*¹⁸; **Romuliana**¹⁹ (*Ῥωμυλιὰνα*²⁰) долази од имена Галеријеве мајке, *Ромуле*²¹; **Μερίδιο**²² чији назив потиче од лат. *meridĭo* „пландовати”; **Καπούτβοες**²³ (*Trans-dierna*²⁴, *Dpr. Dierna, Tierna*²⁵, *Zernis*²⁶, *Ζέρνησ*²⁷) чији се назив може лако извести из лат. *caput bovis* „глава бика”; **Καστρα Μαρτις**²⁸ чији назив потиче од лат. *castrum* „тврђава, кула” и од имена римског бога рата, *Марс*; **Δουκέπρατον**²⁹ чији се назив тумачи од лат. *ducis pratum* „кнежева ливада”; **Πόντην**³⁰ (*Transdrobeta*³¹) „мостови” долази од лат. *pons* „мост”; **Ἀρμάτα**³² чији назив потиче од лат. *armātus* „оружан, опремљен”; **Τιμένα**³³ је од лат. гл. *timeo* „бринути се”; **Τουρίβας**³⁴ носи назив од лат. *tures* „кула” и могао би се идентификовати са станицом *Turres*; **Πέτρες**³⁵ од лат. *petra* „стена, камен”; **Βινδιμίολα**³⁶ је по тумачењу Бешевлијева „Мали виноград”; **Καστελλόνοβο**³⁷ је сложеница и тумачи се од лат. *castellum* „град” и лат. *nove* „ново, необично”; **Μερίόποντεδε**³⁸ је сложеница од лат. *meridĭo* „пландовати” и лат. *ponte* (рум. *punte*) „мост”; **Τρεδετετλίους**³⁹ чији назив потиче од лат. сложенице *tredete* (лат. *tredecim*) „тринаест” и

⁷ Ђ. Јанковић, *Подунавски део области Аквиса у VI и почетком VII века*, Београд, 1981, pag. 31 (надаље: ПОА).

⁸ Not. Dign. or. XXXVIII 23.

⁹ Tab. Peut. segm. VII; Eutrop. IX 20; Ennod. pan. loc. cit. 48; Iord. Rom. 295 (ed. Mommsen, MGH AA V-1 ed. nova 1963); Cassiod. sen. Chron. (ed. Mommsen MGH AA IX, Chronica minora II 149); SHA Carinus 18,2; Prosp. Tironis Chron. (ed. Mommsen, MGH AA IX, Chron. minora I 445); *Marcum* (sa g > c; oblik March су сачували Немци) Sex Aur. Victor, De Caes. 39,11.

¹⁰ C. Poghre, LB, 6, 1963, 97.

¹¹ CIL VI 2730 ... *vico C[a]nisco*.

¹² Tab. Peut. segm. VII

¹³ CIL III 8267

¹⁴ Kent, *Rev. arch.* III, ser. XXVII, 1895, 328.

¹⁵ *Aquas*, Tab. Peut., segm. VI; *Aquis*, Itin. Anton. 218,4; *D(acia) r(i)p(ensis) Aquis*, CIL III 14215,11 Prahovo; *Aquis Da(cia) R(ipensis)*, CIL III 14215 Vidin; на crkvenom saboru у Serdici 343. g. prisutan је episkop *Vitalis e Dacia Ripensi de Aquis*¹⁵; *Ἀκυεσ*, *Ἀκοινεσ*, Hierocl. Synecd. 655,4; *Aquis*, Cod. Iust. novellae, XI 5 (ed. Kröll, Berolini 1895); *Ἀκυα*, Theoph. Sim., Hist. I 8 (585-586 prilikom pada u avarske ruke); *Ἀκυεσ πολίχνιον*, Procop., De aedif. IV 6, 19 (*ἐν χάρα Ἀκυενισίῳ* IV 4).

¹⁶ *DA/cia/ R/ipensis/ DIANA*, CIL III 14215, 12

¹⁷ Procop., De aedif. IV 6.

¹⁸ Itin. Anton. 35; P. Skok, *De l'importance des listes toponomastiques de Procope pour la connaissance de la latinité balkanique*, RIEB III, 1937, 54.

¹⁹ Aur. Victor, Epit. 40, 15: *Galerius autem fuit ortus parentibus agraris, pastor armentarum unde ei cognomen Armentarius fuit; ortus Dacia Ripensi, ibique sepultus est; quem locum Romulianum ex vocabulo Romulae matris apellaret.*

²⁰ Procop., De aedif. IV 6.

²¹ Aur. Victor, Epit. 40, 15.

²² Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 124 – 22; *Iust., Nov. XI anno 535: sed Meridianus (episcopus) quidem manet in Meridio, nulla ei communione cum Aquis servanda.*

²³ Procop. De aedif. IV 6.

²⁴ Not. dign. or. XLII 29.

²⁵ Tab. Peut., segm. VI.

²⁶ Not. Dign. or. XLII 37.

²⁷ Procop. De aedif. IV 6. 5.

²⁸ Procop. de aedif. IV 6; Hierocl. Synecd. 655.

²⁹ Procop., De aedif., IV 6

³⁰ Procop., De aedif., IV 6

³¹ Not. dign. or. 16, 24, 35

³² Procop., De aedif., IV 6, 18

³³ Procop., De aedif. IV 6

³⁴ Procop., De aedif. IV 6

³⁵ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury 123, 47, *Ad petras*

³⁶ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 123, 49

³⁷ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 123, 49

³⁸ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 124, 23

³⁹ Procop., De aedif. IV 4, ed. Haury, 124, 24

tilius „липа“; **Βικάνοβο**⁴⁰ чији назив потиче од лат. сложенице *vicus* „село, дворац“ и *nove* „ново, необично“; **Κουρτίανα**⁴¹ (*Gerulatis*)⁴² чији назив се тумачи од лат. сложенице *ad quartam horam* „од четири сата“; **Ίβυλιόβαλλαι**⁴³ чији назив се изводи од лат. сложенице *Iulio Valle* „Јулиев насип“; **Πόντζας**⁴⁴ чији се назив тумачи од лат. *pontias* „насеље уз Понтес“, као и многи други називи насеља попут *Viminacium*-а, *Aureus Mons*-а *Translucio*-а, **Ἀργανόκιλι**-а, **Πόντες**-а и други. Наведени називи насеља и кастела потврда су најнепосреднијег континуитета (романског) стано-вништва на простору тимочке зоне до краја VI века.

Називи насеља забележени у римским, касноантичким и рановизантијским изворима са латинском или другом номенклатуром, а који су, с измењеном графијом, забележени и у турским пописним дефтерима XV и XVI века, али се нису очували до данас могу бити доказ континуитета (романског) становништва до краја XVI века. Такав назив је нпр. **Novae**⁴⁵, који је забележен у турским пописним дефтерима с графијом *Нова* 1560. и с графијом *Ново*, дервен, 1586. у нахији Фетислам⁴⁶ и потиче од лат. прилога *nove* „ново, необично“, а лоцира се на ушћу реке Чезаве у Дунав; **Βράρκεδον**, чији назив има одраза у коре-ну ојконима који је у турском пописном дефтеру забележен 1454/55. с графијом *Бракинова*, а 1478-81. с графијом *Брекуново* (Сврљиг = топ. Бреки-ње, атар с. Манојлице, општина Сврљиг).⁴⁷ Корен у називу кастела *Браркедон* - ојконима *Бракинова* је преиндоевропски лексички реликт који се налази у арб. *brak*, *bërak* „мочвара“. Може се претпоставити да је у арбанашки језик стигао

преко стгрч. *βραγος* „мочвара“, али се не може одбацити сродност с келтским кореном *brag-* „бара, мочвара“ или пак сродност с галским **bracum* од кога настаје у XII веку стфран. *brai*, пров. и катал. *brac* „бара, мочвара“.⁴⁸ Посве је сигурно да се од основе *Брарк-* редупликацијом *p-p > p-φ* добија основа ојконима *Брак-* којој је придодат сложени суф. -инова.

Називи насеља с латинском номенклатуром забележени у античким, рановизантијским и тур-ским дефтерима који се употребљавају и данас претстављају доказ више о континуитету (роман-ског) становништва на простору тимочке зоне. То је нпр. античка **Ratiaria**⁴⁹, која је у дефтерима забележена с графијом *Ацар*, 1455. и *Арчар*, 1478, 1560. у нахији Загорје, данас с. *Арчар* (Бугар-ска).⁵⁰ Холдер је убраја у келтске речи⁵¹, Крахе сматра да је могла припадати илирским говорима, јер се суф. -aria среће у илирским топонимима⁵², а Томашек доводи назив у везу с лат. *ratiarius* „сплавар“ и *ratiaria* „сплав“⁵³, што прихвата и Дечев⁵⁴, док Бешевлиев држи да је *Ratiaria* несумњиво латинска реч⁵⁵, настала од лат. *ratīs* „брод“ или од лат. *ratiaria* „она која је у вези са бродовима“⁵⁶, а да ли се станица **Almus**⁵⁷ може лоцирати код града *Лома* у Бугарској, на ушћу истоимене реке, која у турским пописним дефтерима има графију *Горни Лом* 1454/55, 1560. (данас с. Горни Лом)⁵⁸, *Долне Лом* 1454/55.

⁴⁸ P. Skok, Etimologijski rječnik, knj. I, Zagreb, 1971, str. 197 (надаље: ET I-IV).

⁴⁹ Tab. Peut., segm. VII; Itin. Ant. 218; Ptol. III 9, 4; Cod. Iust. IV 33,5 (VI 59,8; VII 60, 3; VIII 14, 21); *Ραξαρία*, Dio Cass. LI 25, 8; *Ῥατιαρίας*, Prisc. gr. 3 (FHG IV p. 73; fr. 8 p. 93); *Ῥαξαρία*, Hierocl. Synecd. 655; *Ῥατιαρίας*, Procop., De aedif. IV 6; *Ραττηρίαν*, Teoph. Symoc. Hist. I 8, 10; Teophan Chron. 257, 13 и Not. dign. or. XLII 43.

⁵⁰ ВИБС, стр. 90, 117; Извори за бугарската историја XIII, Софија 1966, стр. 111 (надаље: ИБИ XIII).

⁵¹ A. Holder, *Alt celtischer Sprachschatz I-III*, Leipzig, 1896-1914 (надаље: AS I-III).

⁵² H. Krahe, *Die alten balkanillyrischen geographischen Namen* (надаље: DABGN).

⁵³ W. Tomaschek, *Die alten Thraker I, II* 1-2 (коришћено II, 2, 69) (надаље: DAT I, II, 1-2).

⁵⁴ D. Detschew, *Die thrakischen sprachreste*, Wien, 1957 (коришћено, 391) (надаље: DTS).

⁵⁵ В. Бешевлиев, *Латинските местни имена в Мизия и Тракия*, Сборник в чест Г. И. Кацарова II, Софија, 1955, стр. 283-284) (надаље: ЛиМиТ II).

⁵⁶ Miroslava Mirković, *Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji*, Beograd, 1968, str. 74-81 (надаље: RG).

⁵⁷ Tab. Peut. segm. VII

⁵⁸ ВИБС, стр. 89, 113.

⁴⁰ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 124, 27

⁴¹ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 124, 28

⁴² Tab. Peut. segm., VI

⁴³ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 124, 29

⁴⁴ Procop., De aedif., IV 4, ed. Haury, 124, 30

⁴⁵ *Ad Novas*, Tab. Peut., segm. VII; *Novas*, Itin. Anton. 218, 1; *Auxilium Novense*, Not. dign. or. XLI 23, 34; *Νοβας*, Procop., De aedif., IV 6; Theop. Simoc. Hist. VIII 3-4, 11; Theoph. Chron. p. 281.

⁴⁶ Душанка Боянич-Лукач, Видин и видинският санджак през 15-16 век (надаље: ВИБС), Софија, 1975, стр. 110; Гласник Етнографског музеја 31-32 (надаље: ГЕМ 31-32), стр. 104-105.

⁴⁷ ВИБС, стр. 78; Душанка Бојанић, *Фрагменти опширног пописа Видинског санџака из 1478-81. године*, Мешовита грађа (*Miscellanea*), књ. 2, Београд, Историјски институт, Грађа, књ. 11, 1973, стр. 138, напомена 58 (чита се и Беркуново) (у наставку: *Miscellanea* 2, 1478-81.).

и *Долни Лом* 1560. (данас с. Долни Лом)⁵⁹, као и *Лом* 1454/55, 1560. (данас град Лом) у нахији Поломје⁶⁰ тешко је рећи. Уколико се прихвати понуђена локација назив ове станице припада, такође, латинској номенклатури од лат. *almus* „родан, плодан”, што свакако одговара плодној земљи поред Дунава, мада има и других мишљења⁶¹, а граfiје у дефтерима су настале метатезом ликвида античког назива *Almus* и променом лат. (романског) *a* > словенско *o*, појава која је била завршена до краја VIII века⁶² (упор. хидр. *Almo* код Рима⁶³).

О вишевковном континуитету (романског) становништва говоре и следећи антички и рановизантијски називи насеља: **Φλωρεντίανα**⁶⁴, који се изводи од лат. л.и. *Florentius*⁶⁵, а лоцира код данашњег села *Флорентин* у Бугарској које је у турским пописним дефтерима 1454/55. забележено као утврђење с граfiјом *Филурдин* у нахији Видин⁶⁶ чија је основа измењена због турске ортографије и дитографије турских писара; назив Прокопијевог кастела **Ἀλδανες** потиче од герм. л.и. *Ald(erm)ann* и очувао се у називу ојконима који је у турским дефтерима такође забележен 1454/55. с измењеном граfiјом *Халданце* од рум. л.и. *Haldan* (< рум. *haldan* „изданац конопље засађен између редова кукуруза”⁶⁷), 1560. с граfiјом *Haldince* од рум. л.и. */H/aldin*⁶⁸ (упор. рум. л.и. *Ald*, *Alde*, *Aldea*, *Aldeș*, *Aldišor* и топониме *Magura Aldei*, *Radiul Aldea* у Румунији и топ. *Aldea* у граду Јаши; у Србији топ. *Алдабучиница*, *Алдински Дел* и ојконим *Алдина Река*, те хидроним *Алдиначка Река*.⁶⁹), у нахији Тимок⁷⁰. Данас је то с. *Алдинац*

где су иначе убицирани материјални остаци наведеног кастела; назив кастела **Βούρδ-οπες** очуван је у називу с граfiјом *Бурудино*, 1454/55, 1560 и *Бурдин*, 1478-81. (данас село *Бурдимо* у сврљишкој општини)⁷¹ забележен у турским дефтерима. Познато је безброј топонима у источној Србији с основом *бурд-* и *борд-*, као *Бурдељ*, *Бордељ* из којих проистичу облици *Бурдеј*, *Бордеј*, што на срп. и буг. у својој основи има значење “колиба”. Основа *бурд-*, *борд-* у истом значењу налази се још у рум. *bordei*, *burdi* и *burdeji*, у мађ. *bordély* (Сикулци и Чанго-Мађари) и код ердељских Саса. Ако се узме да је рум. *bordei* (према плуралу) идентично с *bordel* на Сицилији и стфран. *bordel* из XII века “настамба”, позајмица од готског, а не франачког *bord-*, на Балкану, а у буг. и срп. до данас ова основа нема метатезе ликвида, онда је проблем решен у корист романских језика⁷² и континуитету (романског) становништва. У Ремезианској регији познат је ка-стел *Burdomina* (Βουρδομίνα)⁷³, а у Галији кастел *Burdigalense* “град Гала”, данашњи град *Bordo* у Француској, затим кастел у Тракији код Филипо-полиса (данашњи Пловдив < трач. *Pulpudeva*), *Burdipara* (Βουρδίπαρα) или *Burdipta* опет с основом *бурд-* “град, тврђава”.⁷⁴ По свему судећи на добром смо путу да докажемо како је основа *бурд-* у називу кастела *Burdopes* исто што и основа *бурд-* у називу кастела *Burdigalense*, с основним значењем “град, тврђава”, док друга основа -*opes* у нашој синтагми долази од трач. *op*, *ap* “вода, по-ток, извор” (упор. рум.. *apă* “вода” као и Јусти-нијанов кастел **Κάσσ-ωπες** у Македонији и **Δευρί-οπες** у Илирији⁷⁵). На основу тога, кастел *Burd-opes* би требао бити град поред неке воде или извора⁷⁶ што је и потврђено рекогносцирањем терена. Доказ о континуитету је и назив кастела **Κάνδιλαρ**

⁵⁹ ВИБС, стр. 89, 122.

⁶⁰ ВИБС, стр. 50, 112.

⁶¹ Henrik Barić, *Istoriја arbanaškog jezika*, Naučno društvo NR BiH, Djela, knj. XII, Balkanološki institut, knj. 1, Sarajevo, 1959, str. 35. „трачко име реке *Almus* (у *Moessia inferior* = данас Лом), лигур. *Alma*,...” (надаље: IAJ XII 1).

⁶² P. Šimunović, *Istočnojadranska toponimija*, Split, 1986, str. 66 (надаље: IT).

⁶³ M. Divković, *Latinsko-hrvatski rječnik*, Zagreb, reprint 1987, str. 73 (*almus*) (надаље: LH).

⁶⁴ (Procop., De aedif., IV 4)

⁶⁵ ЕНО, стр. 30-31, 34-35, 37, 47, 47-48.

⁶⁶ ВИБС, стр. 76, 81, 82, 85.

⁶⁷ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983, pag. 235 (*Haldan*) (надаље: DNFR).

⁶⁸ *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 159. „Алдин син Давида”.

⁶⁹ ЕНО, стр. 91

⁷⁰ ВИБС, стр. 80, 108

⁷¹ ВИБС, стр. 82, 136; Душанка Бојанић, Фрагменти из збирног пописа видинског санцака из 1466. године, Мешовита грађа (*Miscellanea*) II, Историјски институт, Града, књ. 11, Београд, 1973, стр. 161 (надаље: *Miscellanea* II, 1466).

⁷² P. Skok, *Etimologijski rječnik*... I, str. 239 (надаље: ER I-IV)

⁷³ Византијски извори... I, str. 44.

⁷⁴ Zbornik K. Jirečka I, str. 80.

⁷⁵ Fanula Papazoglu, *Srednjobalkanska plemena u predrimsko doba*, ANUBih, Djela, knj. XXX, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 1, Sarajevo, 1969, str. 60 (надаље: SP).

⁷⁶ SP, str. 60; ЕНО, стр. 34, нап. 124

очуван у ојкониму који је у турским дефтерима забележен 1454/55. с графијом *Кан-далце*, а 1560. с графијом *Кандилице*, у нахији Тимок, данас село *Кандалица* у књажевачкој општини.⁷⁷ Назив овог кастела може се упоредити са називом кастела *Kandarai* (Κανδαράι) на горњем Стримону, у области града Германе и може бити протумачен трачким (?) секундарним именима (надимцима) бога Ареса, Κανδαῖος, Κανδαῶν, које износи Георгијев⁷⁸ или македонском речју *κάνδαρος ἄνδραξ* и Κανδαῖος што је на илирско-пеонском бог Арес, по тумачењу Томашека.⁷⁹ Дечев ставља крст испред назива тврђаве *Kandilar*, уз објашњење да је то исто што и лат. *candelabe(r)*.⁸⁰ Користећи се методом упоредне лингвистике, а у вези с именом кастела *Kandilar* који се налази “у околини града Наисополиса” (ὕπὸ πῶλιν δὲ Ναῖσσοπέα), приклањамо се мишљењу Дечева и при том бисмо додали следеће: може бити од лат. *candelabrum*, где је лат. -ē- дало вулгарнолат. -e- које се може заменити са -i- као у нашем примеру, мада облици са -и- могу бити и из средњегрчког, односно византијског, одакле је преузето у стцслов. као канџилъ “светиљка, воштана свећа, свећница”⁸¹. У називу кастела **Βράτζιστα** грчка ‘бета’ стоји за б, а цео облик је настао сливањем скраћеног записа на карти *Braçista<tio>* “станица на речном рукавцу”. Први члан ове синтагме је вулгарнолатински локатив од речи *bracchium*, који се очувао у имену села *Брачин*, забележено и у турском дефтеру XVI в. на Великој Морави,⁸² назив кастела **Καλλίς** очувао се у називу ојконима *Кална* у истоименој општини, али није забележен у турским дефтерима XV и XVI века. Назив кастела потиче од лат. *callis* “узани пролаз, усек, путања, горска стаза”⁸³, што је доиста потврђено и рекогносцирањем терена. Вишевековним континуитетом становништва на овом простору дошло је до хомонимије лат. *callis* “узани пролаз” (упор. рум. *cale* “пут”, рум. *călător* „путник, коњаник”,

назив *kala* = *calle* „улица” карактеристична за Далма-цију, Истру и Млетке)⁸⁴ с тур. *cala* “тврђава”. На месту званом Латинско (Турско) Кале, на орониму изнад Калне, наишли смо на остатке зидина полигоналног облика, кохерентне с конфигура-цијом терена.⁸⁵ Надаље, назив **Μουτζιανι-κάστελλον** је препознатљив у ојкониму *Мучибаба* у књажевачкој општини, који није забележен у турским пописним дефтерима. Назив овог кастела упоређујемо с називом кастела *Mutzipara* (Μουτζι-παρά) у Аквиској регији, који је забележен у турском пописном дефтеру 1560. као селиште *Мучковце*, у нахији Црна Река.⁸⁶ Назив кастела *Mucianicastellon* је синтагма од илиро-трач. л.и. *Mucianus*⁸⁷ и лат. *castellum* „кула, тврђавица, бедем, стан на брежуљку, уточиште”.⁸⁸ Назив села *Мучибаба* је континуанта назива наведеног ка-стела. Први део синтагме *Мучи-* у ојкониму *Мучи-баба* потиче од илиро-трач. л.и. *Mucianus*, а други део *-баба*⁸⁹ је калк лат. *castellum*. Доказ зато је назив тврђаве *Баба Вида* “тврђава Видин” (Бугар-ска), назив некадашње Хајдук Вељкове куле у Неготину, *Баба Финка*⁹⁰ и локалитет *Баба* “град Орловића Павла”, 10 км источно од Параћина. **Γούρβικον**, данас локалитет *Kurvin-grad* на 11 km југоисточно од Ниша је назив кастела који потиче из лат. *curvus* „кривина”⁹¹; назив **Bononia** у ојк. *Видин* XV-XVI века (графича *Бдин* у средњовековним византијским и бугарским државним документима), данас град *Видин* потиче из лат. *bonus* „добар”, уколико није, по мишљењу А. Лома, келтске провениенције.

⁸⁴ ER II, str. 19-20

⁸⁵ Д. и М. Гарашанин, *Археолошка налазишта у Србији*, Београд, 1951, стр. 205

⁸⁶ ВИБС, str.107

⁸⁷ SP, str. 197

⁸⁸ LH, str. 170

⁸⁹ Назив камена *baba*, *bebqak* (у пиrotском говору) и *bebek* (западна Бугарска) за игру.

⁹⁰ Стена Бабакај на Дунаву у Ђердапској клисури, која се до изградње хидро-електране Ђердап могла видети приликом ниског водостаја, хибридни је композит од перс. *baba* “камен, стена” која је у нашим примерима преузела функцију лат. *castellum* “тврђава, кула” саграђеног од камена и тур. *kaşa* “хрид, стена, камен”. Види: Р. Skok, *Етимолошки рјечник...* II, str. 15 (каја) и А. Škaljić, *Turcizmi u srp.-hrv. jeziku*, Sarajevo, 1989, str. 383.

⁹¹ С. Гацковић, *Разграничење наисополиске (нишке) и аквиске (праховске) регије с убикацијом градова из VI века*, Зајечар, 1997, pag. 29-30, 32, 35-39, 39-42, 42-43.

⁷⁷ ВИБС, str. 61, 121

⁷⁸ DTG BE XVIII 1, str. 38

⁷⁹ SP, str. 197; Византијски извори I, стр. 61; ЕНО, стр. 25-26, нап. 65.

⁸⁰ SP, str. 197

⁸¹ ER II, str. 33

⁸² А. Лома, *Језичка прошлост југоисточне Србије...*, str. 112.

⁸³ LH, str. 159

Многе латинске и вулгарнолатинске основе насеља средњовековног раздобља забележене у турским пописним дефтерима које су се очувале у ојконимији, топонимији, хидронимији и оронимији указују на вишевековни континуитет (роман-ског) становништва тимочке зоне што се очигледно може видети из следећих примера: **Аснице**, 1560. (Црна Река = с. Оснић, општина Бољевац)⁹² је ојконим изведен метатезом од лат. *asin/us/* „магарац” с прелазом *a > o*⁹³; **Гајтанино**, 1560. (Поломје)⁹⁴ је ојконим који потиче од л.и. Гајтан < лат. *gaitan(um)* „пас, појас” (*Du Cange* налази *gaitanum* код Марцела Емпирика), одакле у преносном значењу може бити „(земаљски) појас, зона”. П. Скок претпоставља да је реч *gaitan* „ткање (ширит) за украс хаљине” балкански турцизам непознатог порекла (?) из области ношње (упор. рум. *gaitan*, цинц. *gaitane*, алб. и буг. гаитан, срп. гајтан, новогрч. *γαῖτάνι*), дошла преко грчкога из италијанскога прид. *gaetano* од имена града *Gaeta*; **Горне и Долне Мирева**, 1455. = Горне Мирево, 1466. (Кливје) = Горне Мирево, 1454-79. = Горне и Долне Мирова, 1560. (Црна Река = с. Мирова, општина Бољевац)⁹⁵ је ојк. изведен од слов. *мир* „зид” < лат. *murus* „зид” с појавом прилагођавања романског *u > i* до краја XI века (упор. ојк. Мирјево, 1467., област Ждрело и манастир Мирљево, 1467., област Раваница у Кадилуку Браничево⁹⁶, насеље Миријево у Бео-граду, топ. Мира који се односи на рушевине рим-ског Фулфинија и топ. Мирине за старохри-шћански комплекс из VI века недалеко од римских рушевина, онда топ. Мири /На Мирех/ у Јурандвору, Меришће и Мирац под Красом, те топ. Меришћа северозападно од Старе Башке⁹⁷. Да, у више граfiја, наведени ојк. Мирова потиче од *мир* < лат. *murus* „зид” посредно нам потврђују наводи Стевана Мачаја када набрајајући редом утврђења, на подручју Црноречког округа, износи: „У Мирову у брду Забрежу развалине човечијег боја високе”, а потом када говори о монолитним каменим блоковима са грубим шиљковима увис постављеним у једнаком

размаку, кружно размештеним с два-три већа камена блока у сре-дини сложена, што нас подсећа на *Ст'оунхенџ* (*Stonehenge*) у Енглеској, напомиње да је „Најзнаменитији ...био испод Ртња до села Мирова...”⁹⁸; **Гургусевец**, 1455. = Гургусевце, 1560. (Тимок = град Гургусовац, данас Кња-жевац)⁹⁹ од слат. *gurgus* „долиница, вртача, плодна зиратна земља”¹⁰⁰ („*zemlja ili skup zemalja dobre vrste, koja je napravljena od bregova sa svih strana djelovanjem vode, zove se ... na Krku, dolac...*” За овакав терен постоји на Крку i lat. termin *gurgus*”¹⁰¹) који је верујемо постао *predium* ислужених легионара (*cohors I Montanorum, cohors I Tracum Siriaca* и *cohors II Aurelia Dardanorum*)¹⁰² из обли-жњег кастела *Timacum Minus* (*Timagon*, *Τιμαδοχιών*)¹⁰³ или од лат. *gurgus(tium)* „канаба = коноба, крчмица, колиба”¹⁰⁴ којих је свакако морало бити уз кастел *Timacum Minus*, као што их је било поред многих кастела широм римског царства.¹⁰⁵ Са терена источне Србије, осим наведеног ојконима с основом *gurgus*, доносимо још топ. *Gurgumeu* < *gurgu(s)* + *meu(s)* „моја земља” у атару с. Халова, топ. *Gurgul* < *gurgu(s)* + *l(ui)* „његова земља” и хидр. *Ogašu Gurgului* < *ogašu gurgu(s)* + *lui* „поток његове земље” у атару с. Кривеља, а са источнојадранске обале, која је увелико топономастички већ обрађена, доносимо неколико нама поткрепљујућих примера из XIV века, са острва Крка: *apud gurgum de Gamayla* (1318.), *gurgus Favilus* (1326, 1350), *gurgus de*

⁹⁸ Гласник СУД 73, стр. 98, 103. Приликом рекогносцирања терена у атару с. Мирова убицарили смо развалине „У Мирову на брду Забрежу” које наводи Стеван Мачај; Речник САНУ 3, стр. 378 (мир²) налазимо „Град опасују стародавни мири”; ИТ, стр. 77. налазимо „*Severozapadno od Lopara na rtu Zidne nalaze se ostaci antičke ...arhitekture na koji se lokalitet odnosi ime Mirinice*” и на стр. 79. налазимо „...1070. navode se dva imena za isti lokalitet... ‘a castro latine MURULA vocitato, sclauonice STENICE’” на локалитету античке Ортопле.

⁹⁹ ВИБС, стр. 67, 113.

¹⁰⁰ ЕР I, стр. 598 (Гр-/Грк-).

¹⁰¹ SRJ, стр. 80.

¹⁰² Развитаk XXIV, 6, стр. 82-83; RG, стр. 123: „U ranocarsko doba, sve do Hadrijana, vojnici su pri otpuštawu iz legije najčešće dobijali zemqišne parcele na teritoriji rimskih kolonija...”

¹⁰³ ВИЈ I, стр. 64-65, напомена 149.

¹⁰⁴ ЛН, стр. 460 (*gurgustium*).

¹⁰⁵ Развитаk XXIV, 6, стр. 84: „То су, углавном, занатлије и трговци који су често остајали као становници н а с е љ а које се временом формира око *терђаве*.”; RG, стр. 93: „Naselje pored vojnog logora u Ravni je imao karakter *kanaba*, u kojima su veliki procenat stanovništva činili isluženi vojnici i njihove porodice”.

⁹² ВИБС, стр. 106.

⁹³ ЛН, стр. 114.

⁹⁴ ВИБС, стр. 122.

⁹⁵ ВИБС, стр. 68, 105, 127; *Miscellanea* 2, 1466., стр. 35; ИБИ, стр. 127.

⁹⁶ ВТ, стр. 169, 187.

⁹⁷ ИТ, стр. 66-67, 69, 75, 79.

Coltelo (1398.) и *gurgus de Fane* (1398.)¹⁰⁶ (упор. Гркморк < *g/u/rgu Marc/u*¹⁰⁷, Грдиманкањ < *gurgus de Menkonja* /аугментатив на –оња од *Men-co* < *Dominicus*/, Гурдић < *gurgite* /дисимилација *g-g* са веларним изговором > г-д, -it < ић/, Скурда < **ex-gurgitare*, итд.¹⁰⁸); Г. Мусник, 1530-35. = Горне Мусник, 1560. = Г. Мусник, 1586. (Кривина = топ. Масник, атар с. Трнавца*, општина Зајечар)¹⁰⁹ је ојконим с основном мус-/муш- „мазга, магарац” из претпостављеног балканско-лат. примити-вума **muscus* (упор. тршћ.-тал. *mus*, фурл. *muss* т. према *f. musse*, млет. *muso* „магарац, осао, *asinus*”, истрочакав. *mùš*, т. „осао, *asinus*”, према *f. miša* „ослица, магарица, *asina*”, црно-горски узвик *mùsj*, *musjo*, који се користи приликом дозирања магарца има везе с алб. *mushk* т. „мазга” према *f. mushkë*, одакле цинц. *musça* „мазга” и рум. *muşoiu* и с лат. *mīlus*, које је настало из **muslus*)¹¹⁰, што бисмо превели као „магарник, мазгарник” (упор. словенске паралеле, топ. Овнарник, Шилегарник, Криварник, Коњар-ник, Мазгарник). Даља веза основе мус-/муш- с малоазијским етником *Musoī* је врло вероватно, по мишљењу П. Скока, јер су они према Анакреонту пронашли *μῆζις ὄνων πρὸς ἵππους*, а према Meillet-Ernoutu **muscus* и *mīlus* меди-теранске су речи као и *asinus* „осао, магарац”¹¹¹; Мушадовце, 1560. (Загорје)¹¹² је ојконим изведен од колективума на –ад, *mušad*- „магарад, мазгад”¹¹³ који је настао од основе *mus-/muš-* „мазга, магарац” из претпостављеног балканско-лат. примитивума **muscus*¹¹⁴; Карбинце, 1455, 1466. (Белград), 1530-35, 1560. (Поломје), 1586. (Кривина = с. Карбинци, Михајловградски округ, Бугарска)¹¹⁵ потиче од лат. *carb(o)* „угљен, ђумур”¹¹⁶ (упор. с. *Карбинци*, општина Штип, Македонија); Крнатовце, 1560, (Тимок)¹¹⁷ од лат. *coronat(us)* „овенчани,

крунисани” (упор. острво *Корнат* и с. *Корнати* у Далмацији); Мокрање, 1530-35, 1560, 1586. (Кривина = с. Мокрање, општина Неготин)¹¹⁸ од лат. *ma(lum) grane(um)* „шипак” (упор. топ. *Мограњац* /: лат. *malum graneum*)¹¹⁹). Прелаз протоничког *a* > *o* завршено је до краја VIII века (упор. *castellum* > Костол, *mašone* > Мошуне, *plaga* > Плогар, итд.)¹²⁰, док за каснији прелаз *z* > *k* има мноштво забележених примера (упор. *Gallanu* > Колан, *Gervasius* > *Cheruasius*, итд.)¹²¹; Осљан, 1455. = Ослан, 1466. = Ошљан, 1560. (Тимок = с. Ошљане, општина Књажевац)¹²² од стслов. *осьлѧ* (ген. *осьлѧа*) „магарац, товар, *asinus*” упор. ојк. *Аснице*)¹²³ (упор. топ. *Ошљане*, *Ошљак*, *Ослари*, итд.)¹²⁴. У науци се још воде расправе о томе да ли је позајмица, на дунавском лимесу, у V или VI веку настала од лат. деминутива *asellus* (упор. грч. деминутив *ὄνισκος*) или од гот. *asilus*, пре доласка на дунавски лимес.¹²⁵ Meillet, Lehr-Splawinski и Младенов износе мишљење, које прихвата и Скок, да се гот. *asilus* не може ставити као исходиште пре доласка на Балкан због тога што је магарац медитеранска (балканска, апенинска) животиња, те дакле и стварни разлог говори да је позајмица из латинскога¹²⁶; Петрус, 1455. = Горни Петрус, 1455. = Долна Петруша, 1466. = Горна Петруша, 1560. (Тимок = с. Петруша и топ. Петруша у атару истог села са старим гробљем где је, сигурно, било смештено првобитно насеље, општина Књажевац)¹²⁷ од лат. форме календарског л.и. *Petrus* < грч. *Πέτρος* „камен, стена”¹²⁸ у прве две граfiје старијег пописа док су граfiје друга два, овде наведена, пописа од рум. л.и. *Petruș* *f.* према *Petrus(u)* т.¹²⁹; Плана, 1560. (Фетислам = вероватно с. Плавна, општина Неготин)¹³⁰ од лат.

¹⁰⁶ ЗКЈ II, стр. 74-75.

¹⁰⁷ IT, стр. 71.

¹⁰⁸ ER I, стр. 598 (*Gr-/Grk-*).

¹⁰⁹ ВИБС, 100; ГЕМ 31-32, стр. 81, 106.

¹¹⁰ ER II, стр. 490 (*muš*).

¹¹¹ ER II, стр. 490 (*muš*).

¹¹² ВИБС, стр. 116.

¹¹³ Рјечник JAZU 30, стр. 168 (MUŠAD).

¹¹⁴ ER II, стр. 490 (*muš*).

¹¹⁵ ВИБС, стр. 88, 112; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 58, напомена 228; ГЕМ 31-32, стр. 81, 108.

¹¹⁶ LH, стр. 167 (*carbo*).

¹¹⁷ ВИБС, стр. 143.

¹¹⁸ ВИБС, стр. 102; ГЕМ 31-32, стр. 81, 108.

¹¹⁹ IT, стр. 78.

¹²⁰ IT, стр. 78.

¹²¹ IT, стр. 78; ЗКЈ II, стр. 171.

¹²² ВИБС, стр. 70, 129; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 35, напомена 105.

¹²³ LH, стр. 114.

¹²⁴ IMJ, стр. 240-241. Да је s. Ošljana svoj naziv dobilo od slov. ošao < lat. *aselus* potvrđuje i dubleta Magarac za brdo severoistočno nadomak sela.

¹²⁵ ER II, стр. 569 (*osal*).

¹²⁶ ЕПР, стр. 93.

¹²⁷ ВИБС, стр. 61, 76, 118; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 49, напомена 176.

¹²⁸ ER II, стр. 649 (*Petar*²); РЛИС, стр. 156 (Петар).

¹²⁹ У с. Халову има л.и. *Petrušu* т.

¹³⁰ ВИБС, стр. 109.

planus „раван, заравњен”; реч је ушла преко романизованог слоја Влаха, као пастирски термин у српско-хрватски језик¹³¹ (упор. л.и. *Плана ф.*; у Даничићевом Рјечнику из XIII века као топ. *Плана* „А међе му у Босъ на врхъ Плане” и још много топ. и хидр. који су наведени у Рјечнику ЈАЗУ).¹³² До данашњег назива *Плавна* дошло је услед контаминације средњелат. *plavus* (спомиње се у листинама из 1420. године) „*planus*, раван, зара-вњен” и лат. *planus* одакле су се задржали сугла-сници –v- и -n-¹³³; **Устобања**, 1466. = Ступање, 1454-79. (Кливје = Гелвије) = Истопање, 1560. (Црна Река = Стопања, део с. Злота, општина Бор)¹³⁴ од балканско-лат. **stapanus* (илиро-трач. **stapanus* семантички и фонетски слаже се са санскртским каузативом *sthapāyati* „чини да нешто стоји, постављам”, *sthāpanam* „постав-љање”, *sthapatus* /упор. лат. *stapūtis* „стојати тихо, мирно”) које је, неовисно једно од другог, дало слов. *stopan* (алб. *stopán* је позајмица из јужно-словенских језика) и рум. *stapân* „господар, главар пастирске организације” (оно што словенски извори зову челник)¹³⁵; **Чупрјан**, 1455. = Чупри-јан, 1466. (Белград) = Чупрен, 1560. (Поломје = с. Чупрене, Михајловградски округ, Бугарска)¹³⁶ од л.и. Чупријан < лат. л.и. *Cyprianus*¹³⁷; **Шишенце**, 1455. = Шишинце, 1530-35. = Шишенце, 1560. = Шишинце, 1586. (Кривина = с. Шишинци, Михајловградски округ)¹³⁸ од лат. л.и. *Sisinnus* (ген. *Sisinni*) < лат. *sisania* „љуљ, коров” < грч. *ζιζάνιον* семитскога порекла¹³⁹.

Називи насеља средњовековног раздобља с румунском основом забележени у турским пописним дефтерима који се нису очували у ојконимији, топонимији, хидронимији и оронимији тимочке зоне указују на онај слој

¹³¹ ОП XI, стр. 77.

¹³² *Rječnik JAZU* 42, str. 957.

¹³³ LLI, fasc. I-VII, str. 866.

¹³⁴ ИБИ, стр. 133; *Miscellanea* 2, 1466, str. 37; ВИБС, стр. 105.

¹³⁵ ЕР III, str. 339 (*stōpanin*).

¹³⁶ ВИБС, стр. 87, 117; *Miscellanea* 2, 1466, str. 52.

¹³⁷ ЗКЈ II, стр. 160 (*Cyprianus*).

¹³⁸ ВИБС, стр. 64, 103; ГЕМ 31-32, стр. 81, 109.

¹³⁹ ОП II, стр. 112. Године 1023. дубровачки градски оци потписали су споменицу где се могу читати и ови потписи: „*Signum mani Sisinni...*”, „*...filius domni Sisinni...*”. У једној другој повељи састављеној у Дубровнику 1050-55. године, има потпис: „*Signum + mani Marguci cum fratre suo Urasci, filio Sisinni*”; GH, str. 392.

романског становништва, познат у средњевковним изворима и турским дефтерима под општим именом Власи (тур. Ефлак, Ифлак), који је био вичан балканском трансхуманском сточарству. Називе њихових насеља не можемо идентификовати у топонимији управо стога што су она била покретна, средњевековна катунска насеља. Навешћемо неколико примера ових ојконима: **Бабадице**, 1455, 1483. (Загорје)¹⁴⁰ од рум. л.и. *Babadita* < л.и. *Babad* < *babad* „*acorus calamus*, иђирот” туђег непознатог порекла.¹⁴¹; **Балковце**, 1560. (Загорје)¹⁴² од рум. л.и. *Bal(a)* + ковце; **Бановце**, 1455, 1560. (Загорје)¹⁴³ од рум. л.и. *Ban(a)*¹⁴⁴ + овце; **Бартусовце**, 1560. (Загорје)¹⁴⁵ од рум. л.и. *Bartuş* (упор. рум. л.и. *Bartuşică* са суф. -*ică*)¹⁴⁶ + овце; **Бачиловце**, 1560. (Загорје)¹⁴⁷ од рум. л.и. *Băcilă* + овце (упор. рум. л.и. *Băčko*)¹⁴⁸; **Батинце**, 1530-35, 1560. (Кривина)¹⁴⁹ од рум. л.и. *Batin(a)*¹⁵⁰ + це; **Бобошовце**, 1530-35, 1560, 1586. (Кривина)¹⁵¹ од рум. л.и. *Boboş* < рум. *boboş* „шарен” + овце (упор. рум. л.и. *Boboşică*, с. Шипиково, општина Заје-чар); **Губеровце**, 1466, 1560. (Тимок = исељено у Шумадији крајем XVIII века)¹⁵² од рум. л.и. *Gubер*¹⁵³ + овце; **Г. и Д. Галбинце**, 1586. (Фетислам)¹⁵⁴ од рум. прид. *galbin* „жут” < лат. *galbinus* (упор. *galben* „дукаат” у шатровачком говору)¹⁵⁵ + це. Назив наведеног ојк. је вероватно дошао од његових становника, *Влаха дукаатника*, који су до 1586. године плаћали фидурију; **Дра-гуловце**, селиште 1560. (Сврљић)¹⁵⁶ од рум. л.и. *Dragul* + овце; **Јоргово селце**, 1466. (Белград)¹⁵⁷ од рум. л.и. *Iorg(a)*¹⁵⁸

¹⁴⁰ ВИБС, стр. 66.

¹⁴¹ DNFR, стр. 42.

¹⁴² ВИБС, стр. 113.

¹⁴³ ВИБС, стр. 100.

¹⁴⁴ ОП III, стр. 26.

¹⁴⁵ ВИБС, стр. 128.

¹⁴⁶ DNFR, стр. 49.

¹⁴⁷ ВИБС, стр. 100.

¹⁴⁸ DNFR, стр. 51; КИС II, стр. 329.

¹⁴⁹ ВИБС, стр. 188; ГЕМ 31-32, стр. 81.

¹⁵⁰ ОП III, стр. 26.

¹⁵¹ ВИБС, стр. 103; ГЕМ 31-32, стр. 81, 109.

¹⁵² ВИБС, стр. 143.

¹⁵³ ОП III, стр. 26.

¹⁵⁴ ГЕМ 31-32, стр. 103, 105.

¹⁵⁵ ЕР I, str. 546. (*galben*).

¹⁵⁶ ВИБС, стр. 200.

¹⁵⁷ *Miscellanea* 2, 1466, стр. 58.

¹⁵⁸ Назив наведеног ојконима не треба доводити у везу с турцизмом јорга < тур. *Yorga* „коњ касач који подиже у један мах обе десне или леве ноге”. Види *Rječnik JAZU* 4, str. 568.

(Јорџа мушко име или женско име /Новаковић/, код румуна презиме одакле деминутив *Jorgolo* на Крку и грч. деми-нутив *Jorgakis*)¹⁵⁹ које је варијанта хришћанског имена свеца Георгије + ово и деминутив селце „сеоце” < село „*pagus*”; **Кокорница**, селиште 1466. = Кокорнице, селиште 1560. (Загорје)¹⁶⁰ од рум. л.и. *Cocor* < рум. зоонима *cocor* „дивља гуска” + ница (упор. рум. л.и. *Sosor*, *Sosoga*, патр. Кокорић, топ. Кокорина и Кокорићи¹⁶¹; рум. л.и. и топ. *Cocora* и *Cocorul* у Румунији¹⁶²); **Крачул-овце**, 1560. (Тимок)¹⁶³ од рум. л.и. *Cračul* + овце (упор. топ. Крачул, Михајловградски округ, Бугар-ска и лично „*Име Крач, скраћено од Крачун, потиче из балканскороманског наслеђа*”¹⁶⁴); **Крчу-ревце**, 1560. (Видин)¹⁶⁵ од непотврђеног рум. л.и. *Crčur* < рум. *crčur* „коврца, локна” (упор. рум. *crețul* „коврца”) + евце; **Кршатовце**, 1530-35, 1560. (Кривина)¹⁶⁶ од рум. прид. *crș(i)at* „зако-врзан, увијен, закривљен” + овци; **Меѓурице**, 1530-35, 1560, 1586. (Фетислам = близу с. Радујевца, општина Неготин)¹⁶⁷ од рум. *tagura* (*megura*) „брдо, брежуљак, шумовити пропланак” (упор. топ. *Megura*, *Megora*, *Magura*, *Magora*, *Mogura*, *Migora*, *Magurica*, *Maguricea*, *Maguriceî*, *Magurecea*, *Magurka* и *Magorka* у Румунији¹⁶⁸ и више топ. *Магура* у Србији и Херцеговини¹⁶⁹) + ице; **Минуловце**, селиште 1455. (Сврљиг ?)¹⁷⁰ од рум. л.и. *Minul* (упор. име хришћанског светитеља *Μηνῆς*)¹⁷¹ < рум. *mină* „рудник (рударско окно)” + овце; **Мирила**, 1530-35. = Мирла, 1560. = Мирила, 1586. (Кривина)¹⁷² од рум. л.и. *Mirila*¹⁷³ (упор. рум. л.и. *Mirilă*¹⁷⁴); **Мириор**, селиште 1478-81.

(Сврљиг)¹⁷⁵ од рум. *mirior* (диал. *mereor*) „*Flur-name, lieu-dit*, одмориште, застанак”; **Мојнице**, селиште 1466. (Белград)¹⁷⁶ од рум. л.и. *Moin(a)* (упор. буг. Мојна) < рум. *moină* „слабина” + ице; **Негуриче**, 1530-35. (Фетислам = налазило се близу с. Радујевца, општина Неготин)¹⁷⁷ од рум. л.и. *Neguriță* < рум. *negură* „мрачан” + *îță*¹⁷⁸; **Некалице**, 1560. (Црна Река)¹⁷⁹ од рум. л.и. *Necală* + ице; **Отуловце**, 1560. (Поломје)¹⁸⁰ од рум. л.и. *Hotul* (упор. „Влашко име Хотул наводи се у ‘хрисовуљи цара Душана’, а као топ. Отуље забележено је у ‘округу врањском’”¹⁸¹) < рум. *hot* „разбојник” (упор. „...племенско име Хоти доводи се у везу са румунском ријечу хот – разбојник /синг. Начињен према плуралу...”¹⁸²) губљењем иницијалног *H-*, као на примеру топонима Отуље из врањског округа (могуће је досељење влашког становништва из околине Врања јер се у ката-лозима Охридске Архиепископије помиње влашко владичанство у Врању, коју је заједно са доњом Моравом Стефан Немања припојио српској држави. Влашки епископ се после тога нигде не помиње. Јавља се тек „г. 1335. са седиштем у Хлерину или Прилепу. Чини се, да му је византијско господство било склоније, јер га након српског освајања нестаје сасвим”¹⁸³) + овце; **Поркар**, селиште 1466. (?)¹⁸⁴ од рум. *porcar* „свињар”; **Радуловце**, 1530-35, 1560, 1586. (Кривина)¹⁸⁵ од рум. л.и. *Radul*¹⁸⁶ + овце (упор. влашки војвода Радул у народној песми Женидбе Влашића Радула. То је Радул-бег, који је из Кара-влашке, а оженио је синовицу Ивана Црнојевића из Црне Горе).¹⁸⁷ У Светостефанској хрисовуљи катун Урсуловица (рум. *ursul* „медвед”) променио је име у Радул (упор. *Радула* ф. у Дубровнику 1348, одатле веома раширено през. Радуловић и у Румуна источне

¹⁵⁹ ER I, стр. 559 (*Georgije*). ГЕМ 15, стр. 165. „ЈОРГО, чобанин, који зна да се родио на зимовнику негде око Лесковца, али не зна у којем селу”.

¹⁶⁰ ВИБС, стр. 145; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 44.

¹⁶¹ РиБДиП, стр. 105.

¹⁶² DNFR, стр. 138.

¹⁶³ ВИБС, стр. 108.

¹⁶⁴ ЗШЈОК, стр. 308; ER II, стр. 125.

¹⁶⁵ ВИБС, стр. 118.

¹⁶⁶ ВИБС, стр. 101; ГЕМ 31-32, стр. 81.

¹⁶⁷ ВИБС, стр. 110; ГЕМ 31-32, стр. 104, 79.

¹⁶⁸ RTO, стр. 203.

¹⁶⁹ ZRPh XXXVIII, стр. 533; *Slavia* VIII, стр. 621.

¹⁷⁰ ВИБС, стр. 64.

¹⁷¹ РЛИС, стр. 136.

¹⁷² ВИБС, стр. 102. има графичку МИРИЛА; ГЕМ 31-32, стр. 81, 108.

¹⁷³ Речник САНУ 12, стр. 603.

¹⁷⁴ *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 139.

¹⁷⁵ *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 46. „Селиште МЕРИВЕР или МИРИОР, како би се још могло читати, не постоји на расположивим картама”.

¹⁷⁶ *Miscellanea* 2, 1466, стр. 57.

¹⁷⁷ ГЕМ 31-32, стр. 79-80.

¹⁷⁸ DNFR, стр. 330.

¹⁷⁹ ВИБС, стр. 104.

¹⁸⁰ ВИБС, стр. 116.

¹⁸¹ Гласник СНД II, 1-2, стр. 301.

¹⁸² ОЕЦ, стр. 40.

¹⁸³ Гласник СНД II, 1-2, стр. 308.

¹⁸⁴ *Miscellanea* 2, 1466, стр. 47.

¹⁸⁵ ВИБС, стр. 101; ГЕМ 31-32, стр. 81, 107.

¹⁸⁶ *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 119, 123, 124, 139, итд.

¹⁸⁷ ER III, стр. 540-541 (-ul).

Србије).¹⁸⁸ Постоје још топ. Радуловце на Космету, Радловац у Осијеку 1697, Радловићи у Босанском Петровцу¹⁸⁹; **Ругово**, 1530-35. = Ругова, 1560. = Ругово, 1586. (Криви-на)¹⁹⁰ од рум. л.и. *Rug* које је споменуто у Дечанској хрисовуљи 1330. и у Жичкој повељи Стефана Првовенчаног где су уписани становници влашких катуна¹⁹¹ (упор. рум. л.и. *Rug, Ruga, Rugaş*; през. *Ruga* у Задру 1314.¹⁹²; у повељи састављеној 1090. спомиње се л.и. *Rugata*¹⁹³ „мјесто женског светачког имена Рогата, долази два пута”, односно „место где се човек моли”¹⁹⁴) < рум. *rug* „купина; трње, драча” < лат. *rug(a)* „набор, коврца, мрежотина” (упор. лат. „*rugas coëgit*, намргодио се”¹⁹⁵) + ово (-ова); **Сумарин**, 1455, 1466. = Сумариновац, пусто сели-ште 1483. (Загорје = налазило се код с. Стубал који је данас заселак с. Мариновца, општина Заје-чар)¹⁹⁶ од рум. л.и. *Sumarin*¹⁹⁷ који је настао од санкторема *Сумарин* < корелатива *Su* < лат. прид. *sanctus* „свети” + лат. л.и. *Marin(us)* (упор. Света Марина < Света Марија¹⁹⁸, као и санктореме Субриана, Сућекла, Сућурај, Суфилип, Супетар, Суперка, Сутројица, Сувид, Сутилија, итд.¹⁹⁹) коме је, у временском периоду од 1466-1483. придодат суф. -овац; **Турмак**, 1560, 1586. (Црна Река)²⁰⁰ од рум. *turmak* „млади бивол који трчи са стадом” < рум. *turtă* „крдо, стадо” (сгрч. *τοῦρμα* „мало коњичко одељење”, алб. *turtë* „мноштво, гомила”, срп-хрв. *турма* „каравана,

поворка”, буг. турма „гомила”)²⁰¹ < лат. *turma* „део коњаништва, десети део але (32 момка), чета”²⁰² (упор. трачки божански епитет грчке богиње Хере, који је забележен на вотивном споменику из Трнова у Бугарској, *Τοῦρμη* „тркачица”. Реч *turma/e/* која се често појављује као задњи члан трачких двосложних л.и. *Βου-τοῦρμα*, *Δαρου-τοῦρμα*, *Doro-turma f.*, *Dotu-turma*, *Rescu-turme* /*Ραισκο-τοῦρμα*, *Ρησκο-τοῦρμη*, *Σμωρδο-τοῦρμος*, *Τι-τῦρμος* потиче можда из ие. **drmo-s* „трка”. Овај епитет одговара више *Нβη*, слушкињи богова, или *Ἱρις*, гласници богова и ваља га упоредити с грчким надимком Хермеса *Δρόμιος*).²⁰³

Насеља средњовековног раздобља тимочке зоне чији називи имају румунске основе забележени су, нажалост, само у турским дефтерима XV и XVI века и очували се у ојконимији, топонимији, хидронимији и оронимији указују на романско становништво које се најчешће бавило војничком службом у турској војсци (војнуци), чувањем кланаца (дербенције) и земљорадњом о чему сведоче многи турски закони и законски прописи.²⁰⁴ За разлику од претходних ојконима ови се углавном налазе на потесима данас постојећих насеља чија су имена иначе забележена у турским дефтерима. То су нпр: **Алботен**, 1455. (Шехиркеј = с. Јалботина, општина Пирот)²⁰⁵ од рум. л.и. *Albotean*²⁰⁶; **Алботин**, 1530-35. = Алтовин, 1560. (Кривина = топ. Алботин, атар с. Делајне, Михајловградски округ)²⁰⁷ од рум. л.и. *Albotin*²⁰⁸; **Барбаш**, 1530-35. = Барбасовце, 1560. = Барбашево, 1586. (Кривина = топ. Барбашево, атар с. Мокрање, општина Неготин)²⁰⁹ од рум. л.и. *Barbaş* < рум. *barba* „брада” + *aş* (упор. *Codaş* < *coadă* „реп” + *aş*)²¹⁰; **Бериш**, 1455. =

¹⁸⁸ *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 119, забележено је име РАДУЛ син Радохне у Галибабину; *Miscellanea* 2, 1741, стр. 195, забележено је презиме РАДУЛИЋ.

¹⁸⁹ ER III, стр. 540-541 (-ul).

¹⁹⁰ ВИБС, стр. 102; ГЕМ 31-32, стр. 81, 108.

¹⁹¹ ОП III, стр. 187-188.

¹⁹² ОП III, стр. 188.

¹⁹³ ОП II, стр. 121.

¹⁹⁴ СК, стр. 260.

¹⁹⁵ ЗКЈ I, стр. 217. спомиње насеобину Рожат од *Račatum* у средњовековним повељама које је настало од *Rogiatto* < лат. *rosetum* „дивље руже, ружа од шипурака, ружичњак”; LH, стр. 935. (*ruqa*).

¹⁹⁶ ВИБС, стр. 65, 216; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 29.

¹⁹⁷ *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 127.

¹⁹⁸ Slovo XIII, стр. 137-175.

¹⁹⁹ Субриана < *Сутчубриана < *sancuts Cyprianus*, Сућекла < Су + Текла, Сућурај < Су + Ђурај, Суфилип < Су + Филип, Супетар < Су + Петар, Суперка < Су + Перка (хипокористик од Петронила), Сутројице < Су + Тројице (< Trinitas), Сувид < Су + Ви (слов. бог Свантовид), Сутилија < Сут + Илија, итд.

²⁰⁰ ВИБС, стр. 105.

²⁰¹ ER III, стр. 527 (*türma*).

²⁰² LH, стр. 1095 (турма).

²⁰³ DTG BE XVIII 1, стр. 9, 55.

²⁰⁴ Dušanka Bojanić, *Turski zakoni i zakonski propisi iz XV i XVI veka za smderevsku, kruševačku i vidinsku oblast*, Zbornik za istočnjačku istorijsku i književnu građu, knj. 2, Beograd, Istorijski institut, 1974.

²⁰⁵ ВИБС, стр. 66.

²⁰⁶ DNFR, стр. 24.

²⁰⁷ ВИБС, стр. 103; ГЕМ 31-32, стр. 76.

²⁰⁸ DNFR, стр. 24; Уколико је грађија АЛТОВИН правилна могла би бити континуанта имена кастела (*Βουρρου*) *ἀλτου* (*Procop. De aedif. IV*6, 21) < лат. прид. *altus* „висок” + овин.

²⁰⁹ ВИБС, стр. 101; ГЕМ 31-32, стр. 81, 106.

²¹⁰ DNFR, стр. 48; Упореди назив Прокопијевог кастела *Βαρβαρίεζ* у делу „*De aedificiis*”. Свакако овим рановизантијском примеру ваља придодати ојкониме

Периш, 1478-81, 1560. (Сврљиг = с. Периш, општинаа Сврљиг)²¹¹ од рум. *periş* „крушар, терен обрастао крушкама” < рум. *pâr* < лат. *pirus* „крушка” (упор. *Aluniş* „лесковик, лесковача”, *caliniş* „шума где расте калина”, *petriş* „каменит терен”, итд.)²¹² или, што је вероватније, од рум. *periş* „терен где вода понире” < рум. *pere* „понире, губи се (нешто)” < лат. *perdo* „изгубити, пролити” тим више што у атару с. Периш на месту званом Пандирало понире Сврљишки Тимок и након непуних хиљаду метара исти поново извире²¹³; **Брчевце**, 1455. = Брчевце, 1466. = **Причевце**, 1560. (Тимок = с. Причевац, општина Књажевац)²¹⁴ од рум. л.и. *Prici(u)* < рум. *prici* „кревет за једну употребу”²¹⁵ + евце; **Буџум**, 1455, 1560. (Сврљиг = с. Бучум, општина Сврљиг)²¹⁶ од рум. апелатива *bucium* „пањ”²¹⁷; **Фалковце**, 1455, 1466, 1560. (Поломје = бивше с. Фалковец, сада махала с. Јановец, Михајловградски округ)²¹⁸ од рум. л.и. *Falc*²¹⁹ < лат. *falco* „сокол” + овце; **Горне Чучуне**, 1455. = Горне Чучуле, 1466. = Горни Чучул, 1560. = Долни Чучул, 1560. (Загорје = с. Чичил, Михајловградски округ)²²⁰ од рум. л.и. у вок. синг. *Čičule* (упор. с. *Čuṣulaḡe* на Косову и Метохији²²¹ и надимке код Румуна источне Србије, *Čičuljaga*, *Čičuljeḡe* и през. *Čičuloviḡ*

који се данас налазе на простору Југославије, као нпр. *Barbaros*, *Barbaras*, *Barbariči*, *Barbarevo*, *Barbase*, *Barbarušice*, итд. забележених у IMJ, стр. 53.”

²¹¹ ВИБС, стр. 77; *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 120.

²¹² Фитоними су још *Periş* у атару Доњег Милановца, Душановца, Јабуковца, Малог Јасеновца, итд., *Fraseniş* на Мироч планини и на Кучај планини, *Goruniş* у атару Милатовца, *Plopiş* у атару Клокочевца, *Cracu Vunturiş* у атару Мајданпека, итд.

²¹³ Нема основе Радослав Раденковић када у своме раду „О етимологији неких топонима југоисточне Србије” (Развитак, 1979, бр. 1, стр. 92.) износи следеће: „Етимолошко објашњење топонима Периш није далеко од етимолошког објашњења назива Прахово”. Будући да Радослав Раденковић користи у своме раду „*Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*” Петра Скока ваља му предочити мишљење које износи П. Скок „*Odatle toponim rum. podrijetla Periš (selo, Srbija, Timok) < rum. pâr < lat. pirus 'kruška'... 'pod odrednicom 'pirula'.*”

²¹⁴ ВИБС, стр. 68, 131; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 32.

²¹⁵ DNFR, стр. 379.

²¹⁶ ВИБС, стр. 79, 135.

²¹⁷ ER I, стр. 226 (*Bičum*).

²¹⁸ ВИБС, стр. 87, 113, 117; *Miscellanea* 2, 1466, стр.

52.

²¹⁹ DNFR, стр. 193.

²²⁰ ВИБС, стр. 74, 84, 125, 152; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 65.

²²¹ OI 10, стр. 55.

као и лична имена сплитске властеле *Chuchula*, *Chucula* и *Chuchiula* у XIV и XV веку) < рум. *ciuci* „покварено јаје, мућак”; **Грамада**, селиште 1455, 1560. (Загорје = с. Грамада, Михајловградски округ)²²² од рум. *gramadă* „хрпа камења” и не треба да је позајмица из јужнословенскога него из лат. *grūmus* (упор. рум. деминутиве *gramajoară*, *gramazuică*, Романи на Крку *gramazo*, Албанци *gërmadhë*, код кочеваљских Немаца *grumade*, Млеци *grumada*, Фурлани *grumade*, све у значењу „хрпа, гомила, погранични камен”)²²³; **Г. Сумарин и Д. Сума-риновац**, 1530-35. = Горне и Долне Сумариновце, 1560. = Г. И Д. Сумариновце, 1586. (Фетислам = с. Самариновац, општина Неготин)²²⁴ од рум. л.и. *Sumarin* који је настао од санкторема *Sumarin*²²⁵ < корелатива *su-* < лат. прид. *sanctus* „свети” + лат. л.и. *Marin(us)* (упор. санктореме Субриана, Сућекала, Суђарађ, Суфилип, Супетар, Суперка, Сутројица, Сувид, Сутилија, итд.)²²⁶ + овац. Графија *Sumarinovatz* је задњи пут забележена на Лангеровој карти 1718. године, а тек 1741. године²²⁷ на Катастарском попису Крајине и Кључа²²⁸ је забележена, са новороманским рефлексом *sa(n)-* (упор. рум. *sî/n/* „свети”) < лат. прид. *sanctus* „свети”, графија *Самариновац* (упор. „Велика општина *Самарина* на Пинду, насељена Румунима, названа је свакако по св. Марини, име места романског порекла; Pouqueville пише ово име *San Marino*, Heuzeu *Santa Marina*”²²⁹) мада Путанец износи мишљење да је новоромански рефлекс *sa(n)-* уношен већ од XV века (упор. *Sanbas* < *San Basso* < *sanctus Basius*)²³⁰; **Калотине**, 1455. (Сврљиг ? = топ. Калотина, општина Сврљиг)²³¹

²²² ВИБС, стр. 72, 123.

²²³ ER I, стр. 606 (*gramàda*).

²²⁴ ВИБС, стр. 65; ГЕМ 31-32, стр. 79, 105.

²²⁵ *Miscellanea* 2, 1466, стр. 127.

²²⁶ Slovo XIII, стр. 137-175; ER II, стр. 378 (*Mârîn*);

Црква манастира у Доњој Каменици код Књажевца датирана је у сам крај XIV века. У овој цркви на западном зиду западног крака приказана је Света Марина. Култ Свете Марине развија се од средине XIII века. Први пут у целој фигури јавља се у Бојани, Грачаници, Карану, Матејчи, Маркову манастиру, итд. Види: Мирјана Ђорђевић-Љубинковић i Радивоје Љубинковић, *Црква у Доњој Каменици*, Старица, нова серија, књ. I, САН, Београд 1950, стр. 58.

²²⁷ Споменик СКА ХСХVI, другој разред 75, стр. 19.

²²⁸ *Miscellanea* 2, 1741, стр. 292.

²²⁹ ЗКЈ, стр. 474; G. Weigand navodi *Samarina*.

²³⁰ Slovo XIII, str. 139.

²³¹ ВИБС, стр. 79.

од рум. пејоративног л.и. *Calota*²³² (**Калота**) < грч. *καλοτα* „лобања, ћела” + ине (упор. лат. л.и. *Calvēna* „ћело” < лат. *calvus* „ћела”, измишљено име за ћелавог С. Масиа пријатеља Цезарова²³³ и ороним у Дацији Рипенсис, кога спомиње Теофилакт Симоката, под именом *Calvo munte /Καλβομουντις/* „Ћелаво брдо /Голи врх/”)²³⁴ или непосредно од грч. *καλοτα* „лобања, ћела” по конфигурацији терена (упор. брдо *Голгота* на коме је разапет Исус Христ од арамеј. *gulguhtha* „лобања” или брдо изнад с. Прлите *Барбарош* < лат. *barba* + *rasa* „обријана брада”, фигуративно „Голо брдо”, итд.²³⁵); **Карбу-ловце**, 1560, 1586. (Фетислам = с. Карбулово, општина Неготин)²³⁶ од рум. л.и. *Carbul* (упор. с. *Крабул* с метатезом од *Карбул* као и топ. *Крабула*, *Крабулин дол* и хидр. *Крабулска вода*)²³⁷ + овце; **Корбово**, 1530-35. = Корбова, 1560. = Корбово, 1586. (Фетислам = с. Корбово/ и острво Корбово наспрам с. Корбово на Дунаву/, општина Кла-дово)²³⁸ од рум. л.и. *Corbea* (упор. рум. л.и. *Corbul*/, *Corbeu*, *Corbescu*, *Corbuleanu*, *Corbuleț*, *Corbuț* итд.)²³⁹ < лат. л.и. *Corvinus* + ово или од ихтиолошког термина лат. *corvus* (Плиније) „риба другоразредне квалитете, црне боје” (упор. влат. *Korbet* (Кртоле/ „риба која живи у осекама”, *korba* /Будва/ „риба која живи уз крај”, алб. *kórb* /Улцињ/ „риба која се лови попуницама”)²⁴⁰ што је, заправо, пренос копненог израза лат. *corvus* „гавран”, попут ихтиолошког термина *ослић* „риба другоразредне квалитете” од лат. *aselus* „магарац” и томе слично (упор. с. *Корбевац* код Враћа и с. *Корбулић* код Качаника; топ. *Rîpa Corbi* и *Fîntîna Corbi*, *Corbul*, *Corbi*, *Corbeni*, итд.)²⁴¹ + ово. Само насеље Корбово, које је постављено на обали Дунава, и острво с идентичним именом довољно указује да се ови називи могу извести од лат. *corvus* „риба другоразредне квалитете, црне боје” < лат. *corvus* „гавран” тим више што су се мештани овог насеља, као и други уз Дунав, одвајкада

бавили претежно риболовом²⁴²; **Копај Кошар**, 1455. = Копај Кошара, 1478-81, 1560. (Сврљиг = с. Копајкошара, општина Сврљиг)²⁴³ је хибридни композит од рум. *soraii* „покрио крошњом дрвета” (упор. рум. *soraiit* „покривен”, *soras* „скупљено сено у облику малог конуса”, итд.; рум. л.и. *Soras* < рум. *soras* „дрво”)²⁴⁴ и слов. *кошара* „стаја за стоку; примитивна зграда од грађа, испреплетеног прућа (обично облепљено блатом)” што указује на извесну симбиозу Влаха и Срба на овом простору у XV и XVI веку која је иначе почела веома рано у немањихкој Србији (упор. село Руизвор < рум. *rîu* „поток, извор” + слов. *извор* који је цар Душан у XIV веку дао цркви Архиљевици²⁴⁵; Чака Кука < рум. *soas* „кука” и слов. *кука*; Буниброд < рум. *bun* „добар” + слов. *брод* „прелаз преко реке”; Сечарека < рум. *sec* „сух” + слов. *река*; Лашкобаре < *Влашко* + *баре*; Поткомје < слов. *под* + рум. *soată* „планински гребен”; Обајгора < рум. *hobai* „уска долина” + слов. *гора*); **Кормар**, селиште 1466.²⁴⁶ (Тимок = топ. Кормата код Књажевца)²⁴⁷ од рум. *a curma* „раздробити” < влат. **corrimare*, парт. пас. *corrimătus* (преф. *co-* + *rîma*)²⁴⁸ + ар < лат. *-arius*, односно наведени ојконим је радна имен. *кормар* грађена од имперфектне глаголске основе *корми-ти* са суф. *-ар* што означава вршиоца оне радње што их изражава глагол (упор. у слов. рудар, пекар, писар, итд.)²⁴⁹. На простору источне Србије забележени су и румунски топ. *Cormatura* код Пожаревца, *Cormati del* код с. Лалинца, *Cormaroș* код Бора и код с. Халова (упор. *кóрам* „трбух”, *корéмен* и *корéмаст* „трбушаст”, алб. *kurt* „труп, тело”, нгрч. *кóрми* „труп, тело”)²⁵⁰; **Коти́га**, 1455, 1560. (Видин = топ. Коти́га, између с. Рајановци, Рупци, Малали и Градец, Михајловградски

²³² ДОР, стр. 227.

²³³ LH, str. 160 (*Calvēna*).

²³⁴ ЗКЈ I, стр. 79.

²³⁵ ОЕ JLZ 3, стр. 203.

²³⁶ ВИБС, стр. 111; ГЕМ 31-32, стр. 105.

²³⁷ ОI 10 (1982), стр. 63.

²³⁸ ВИБС, стр. 109; ГЕМ 31-32, стр. 78, 103.

²³⁹ DNFR, стр. 146.

²⁴⁰ ER II, стр. 184 (*krb*).

²⁴¹ IMJ, стр. 207; DNFR, стр. 146.

²⁴² TZZP, str. 66-77: Наиме, сви становници насеља уз Дунав су се бавили риболовом као основном или додатном граном привређивања.

²⁴³ ВИБС, стр. 78, 134; *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 127.

²⁴⁴ КИС II, стр. 336.

²⁴⁵ ER III, стр. 167-168; Руизвор је композит од *rivvius* < рум. *rîu* „извор, река”, а ако је тако топ. је типа као на Сицилији топ. *Linguaglossa* тј. други део сложенице тумачи први у другом језику.

²⁴⁶ *Miscellanea* 2, 1466, стр. 33.

²⁴⁷ ER II, стр. 157 (*Kornat*).

²⁴⁸ ER II, стр. 157 (*Kornat*); СДЗ XXXIV, стр. 126.

²⁴⁹ ER I, стр. 50 (*-ār²*).

²⁵⁰ ER I, стр. 152 (*kóram*).

округ)²⁵¹ од рум. л.и. *Cotigă* < рум. *cotigă* „каруца за коње с два точка”; **Кучеровце**, 1455. = Кучеровце, 1466. Белград = с. Кучеровци, колибе северозападно од с. Салаш, Михајловградски округ)²⁵² од рум. л.и. *Cucera* < укр. *кучер* „кочи-јаш, возач, фијакериста”²⁵³ + овце (упор. през. *Кучера*²⁵⁴); **Љиљак**, 1560. (Црна Река = хидр. Љиљакочка река = Ласовачка река, општина Зајечар)²⁵⁵ од рум. л.и. *Liliac*²⁵⁶ < рум. ботаничког термина *liliac* „јоргован, *surina vulgaris*” из ботаничке терминологије балканског и европског турцизма персијског порекла < тур. *leylak* < арап. *lilak* < перс. *lilāg*²⁵⁷ + овце; **Мушат**, 1455, 1466, 1454-79. = Мушад, 1560. (Загорје = с. Мушат, сада с. Кирилово, Врачански округ)²⁵⁸ од рум. л.и. *Mușati* < арум. *mușat* „леп”²⁵⁹, односно од аугментатива *мушад* „магарад, мазгад”²⁶⁰; **Липовце**, 1455. = **Луповце**, 1466. = Липовце, 1560. (Видин = бивше с. Луповец, Луповско ханче или топ. Луповец, атар с. Гамаде, Михајловградски округ)²⁶¹ од рум. л.и. *Lup(u)* < рум. зоонима *lup* „вук, курјак” < лат. *lupus* + овце (упор. с. *Лунац* /БиХ/, *Лупиница* /Словенија/, *Лупињак* /Хрватска/, *Лупиште* /Македонија/, која би могла имати основу од рум. *lup* „вук”) или од л.и. *Lup(o)* < лат. л.и. *Lupus* (име хришћанског светитеља)²⁶² < лат. *lupus* „вук”; **Макреш**, селиште 1466. (Загорје) = Макреш, 1560. (Видин = с. Макреш, Михајловградски округ)²⁶³ од рум. *macriș* „киселиш, кисељак”, а вероватно указује на миграцију са Косова где и данас постоји с. *Makresh*²⁶⁴; **Милајница**, 1530-35. = Милајнице, 1560. = Милајница, 1586. (Фетислам = с. Малајница, општина Неготин)²⁶⁵ од рум. *malai* „хмелъ,

кукурузно брашно, проја”, нејасног порекла²⁶⁶ (упор. топ. *Malaiște* више пута потврђен у Румунији²⁶⁷) + ница; **Неготин**, 1530-35. = Некотин, 1560. = Неготин, 1586. (Фетислам = град Неготин)²⁶⁸ од рум. л.и. *Negot(a)* + ин („у средњовековној Србији, *Његота* и *Негота* су имена Влаха”²⁶⁹; спомиње се Трандафил *Неготин* у Попису харача Крајине и Кључа 1741. године²⁷⁰; презимена *Негулић* и *Његулић* у XVI и XVII веку на острву Пагу²⁷¹; ојк. *Неготинце* у области Пека 1467. године²⁷² и *Неготино* у Македонији одакле је и могућа миграција становништва крајем XIV и током XV века који су собом понели имена својих насеља, „*Његотин-село* близу *Фундине*”²⁷³ у подгоричкој Малесији која се протеже дуж државне југословенско-албанске границе као и топ. *Неготин стан* и др.); **Никшор**, 1455, 1560. (Загорје = хидр. Нишора, атар с. Бојнице, Михајловградски округ)²⁷⁴ од рум. л.и. *Nic(i)șor* (упор. с. *Србишор* у XV веку у Лици, с. *Нишор* код Пирота, топ. *Банишор* код Софије у Бугарској, онда рум. л.и. *Petrișor*, *Banișor*, *Porșor*, *Stanișor* и томе сл.)²⁷⁵; **Николице**, 1455. (Бања = с. Николи-нац, општина Сокобања)²⁷⁶ од рум. л.и. *Nicoliță* т. (упор. л.и. тесалског Влаха, *Nicolița* т, код Румуна источне Србије хипокористици од л.и. *Nicola* су *Niculîță* т., *Niculasa* ф., *Nacu/I*., *Nică* т., *Colița* ф. /*Colița seu Nicoleta*, 1348. године у Задру²⁷⁷ < календарског л.и. < Никола од грч. < *Νικόλαος* „народни победник” < грч. *νίκη* „победа” + *λαος* „народ”²⁷⁸). Име тесалског Влаха, *Николица*, исто је што и *Никулица* = *Николице* ф. пл. „дан св. Николе” у Лици, вероватно под утицајем велебитских Влаха.²⁷⁹ Назив Николице, као дан св. Николе идентичан је с грађијом наведеног

²⁵¹ ВИБС, стр. 63, 112.

²⁵² ВИБС, стр. 88; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 59, напомена 236.

²⁵³ DNFR, стр. 159.

²⁵⁴ Речник САНУ 11, стр. 129.

²⁵⁵ ВИБС, стр. 104.

²⁵⁶ DNFR, стр. 280

²⁵⁷ ER II, стр. 337 (*ljiljak*).

²⁵⁸ ВИБС, стр. 69, 125; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 36; ИБИ, стр. 127.

²⁵⁹ DNFR, стр. 321 (*Mușatu*).

²⁶⁰ *Rječnik JAZU* 30, стр. 168 (*mušad*).

²⁶¹ ВИБС, стр. 59, 118; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 45.

²⁶² ER II, стр. 332. през. Лупуловић, очито од рум.

Lupul < *lup* < lat. *lupus*.

²⁶³ ВИБС, стр. 141; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 26, напомена 57.

²⁶⁴ ОI 10, стр. 56, напомена 44.

²⁶⁵ ВИБС, стр. 111; ГЕМ 31-32, стр. 79, 105.

²⁶⁶ DLRM, стр. 485.

²⁶⁷ TR, стр. 443.

²⁶⁸ ВИБС, стр. 111; ГЕМ 31-32, стр. 79, 105.

²⁶⁹ BS II, стр. 102.

²⁷⁰ *Miscellanea* 2, 1741, стр. 224.

²⁷¹ BS II, стр. 102.

²⁷² BT, стр. 58, 152.

²⁷³ ЗШЈОК, стр. 541.

²⁷⁴ ВИБС, стр. 66, 124.

²⁷⁵ Румунско л.и. *Nikā* је настало иод Никола; *Srbișor* < етникума Срби, пл. + шор; *Banișor* < л.и. Бане + шор; *Petrișor* < л.и. Петар + шор, итд.

²⁷⁶ ВИБС, стр. 83.

²⁷⁷ ЗКJ II, стр. 187: „*Colița seu Nicoleta, uxor quondam Cressii de Grubogna*”.

²⁷⁸ ОП II, стр. 114.

²⁷⁹ ER II, стр. 518 (*Nikola*).

ојконима у турском пописном дефтеру, па тим више да је у прво време наведени ојк. вероватно добио свој назив по хришћанском празнику Николице „дан св. Николе”, јер се у атару с. Николице 1560. године спомиње манастир *Исвети Никола*, под утицајем видинских Влаха²⁸⁰; **Николице**, 1455. = Николичевце, 1560. (Црна Река = с. Николичево, општина Зајечар)²⁸¹ од рум. л.и. *Nicoliță*, односно од рум. л.и. *Nicolița* (упор. л.и. *Николича Старац* међу Румунима са Великог Острва забележено у писму које су насловили Кнезу Милошу 8. фебруара 1831. године) + овце; **Сумраковце**, 1560. (Црна Река = с. Сумраковац, општина Бољевац)²⁸² од корелатива *су-* < лат. *sanctus* „свети” + лат. л.и. (апостолско) *Marc(us)* (Марко), одакле метатезом ликвидира имамо графију *Мрак* (потврђено као презиме)²⁸³, те добијемо санкторем *Сумрак* (Су + мрак- < Марк) + овце (упор. с. *Мраково*, општина Јабланица, БиХ; с. *Мраково*, општина Илијаш, БиХ; с. *Мракодол* општина Босански Нови, БиХ; с. *Мракови*, општина Кисељак, БиХ²⁸⁴; топ. *Мраковац*, острво Крк, Хрватска; през. *Мраковић* и *Мраковчић*; топ. с метатезом ликвидира *Сумратин* < Су + Мартин код Дубровника, Хрватска; *Стомрата* < Suto + Martha у Биаћима код Трогира, Хрватска; с. *Сумратин* < Су + Мартин на острву Брач, Хрватска, итд.²⁸⁵). У атару с. Сумраковца „налазе се рушевине неке старе цркве, за коју мисле да је једна од оних девет старих цркава у Црној Реци”²⁸⁶, која је вероватно била посвећена апостолу св. Марку што посредно говори о старо-сти овог санкторема, који је из времена првог хришћанства, заједнички Истоку и Западу, као уосталом и санкторем *Сумарин* и *Г. Сумарин*; **Тудорча**, 1530-35. = Тодорче, 1560. (Кривина = топ. Тудорча, атар с. Велике Јасикове где се изоравањем и данас налазе остаци материјалне културе, општина Зајечар)²⁸⁷ од рум. л.и. *Tudorča* т. (од миља изговореног) < грч. *Θεόδωρος* (име хришћанског светитеља)²⁸⁸

(упор. у селу „Краста-вљанима је ...по један Иван, Тудор и Степан влашкога исходишта...”²⁸⁹; Село „Тудоричевци, ТВДРУЏУЏУ у попису Скадарског санцака 1485. године, а сад с редукцијама: Туричевац”²⁹⁰); **Шарбановце**, 1560. (Тимок = с. Шарбановац, општина Књажевац)²⁹¹ од рум. л.и. *Șarban* (упор. Лично име *Шарбан* које се у Дечанским хрисовуљама налази у влашким катунима; као име „Влаха у Бањској и Призренској повељи. Таква имена су Лумша, Крецул, Букур, Дудош, Мутул, *Шарбан*, Бан, Бун, Болин, Хинат, Доша, Воша и друга.”)²⁹² + овце (упор. с. *Sharban-i* на Косову²⁹³; рум. л.и. *Шарбан*²⁹⁴).

Румунски називи насеља забележени у повељама српских владара, миграцијом пренесени на простор Видинске кнежевине, пописани су у турским дефтерима и очували се у ојконимији, топонимији, хидронимији и оронимији, као нпр.: **Зарвинце**, 1455, 1466. = Зирвинце, 1560. (Бања = хидр. Зарвина и топ. Зарвин камен између планине Ртња и Слемена)²⁹⁵ од катуна „Влахъ Заръвинъце” кога Јован Угљеша дарује Хиландару 1381. године, а који се вероватно крајем XIV века преселио у подручје Бање, на падинама планине Ртња и Слемена.²⁹⁶ Та је миграција могла бити, највероватније, након Маричке (1371.) или Косовске битке (1389.), али свакако пре него је област Бања потпала под турску власт 1396. године. Колико је нама познато катун Влаха Зарвинце се више не спомиње у својој матичној области; **Ипсодер**, 1560. (Загорје = с. Псодерци, данас с. Коста Перчево, Михајловградски округ)²⁹⁷ према имену Влаха *Пьсодеръци*, које дарује Стефан Немања цркви св. Николаја у Враћи где се, како сазнајемо у каталозима Охридске Архиепископије, помиње влашко владичанство. Касније у својој хрисовуљи Стефан Првовенчани подвргава све Влахе његове краљевине, па и Влахе Пьсодеръци, под јурисдикцију српског архиепископа у Жичи, након чега се они селе (Добар део ових Влаха остаје јер се спомиње с. *Пьсодеръци* у околини

²⁸⁰ ТЗЗР, стр. 15, 80.

²⁸¹ ВИБС, стр. 73, 106.

²⁸² ВИБС, стр. 105.

²⁸³ ЕР II, стр. 376 (*Marak*).

²⁸⁴ ИМЈ, стр. 268.

²⁸⁵ ЕР II, стр. 376 (*Marak*); Slovo XIII, стр. 140, 142,

145.

²⁸⁶ СТЕ, стр. 145.

²⁸⁷ ВИБС, стр. 102; ГЕМ 31-32, стр. 81.

²⁸⁸ РиБДиП, стр. 180; ЕР III, стр. 458.

²⁸⁹ ЗШЖОК, стр. 362.

²⁹⁰ ОП III, стр. 51.

²⁹¹ ВИБС, стр. 107.

²⁹² ЗШЖОК, стр. 356.

²⁹³ ОI 10, стр. 56.

²⁹⁴ РиБДиП, стр. 193.

²⁹⁵ ВИБС, стр. 84, 133; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 66.

²⁹⁶ ЗСССД, стр. 446.

²⁹⁷ ВИБС, стр. 123.

Враћа у XIV веку, данас с. Содерци/Судерци)²⁹⁸ у, по њима прозвано, село *Писодер* близу Хлерица где се, у повељама задњи пут, 1335. године спомиње седиште влашког епископа.²⁹⁹ Одатле се под налетом Турака, највероватније, крајем XIV века, доселише у нахију Загорје у Видинском санџаку; **Чичиковце**, 1455, 1466, 1483. (Гелвије, од 1530. Црна Река) = Чичиковце, 1560. (Црна Река = топ. Чичиковце³⁰⁰, атар с. Мариновца, општина Зајечар)³⁰¹ од имена етника *Чичи* < истрором. *се* < лат. *quid* „што“ (упор. Чакавци < *ча* „што“, Кајкавци < *кај* „што“, Штокавци < *што* „quid“, словеначки Прлеки < *прле* „пре“, македонски Мијаци < *мије* „ми“) + ковце или од рум. л.и. *Cicic* < *cicic* „име једног црвеног цвета“³⁰²) + овце. То је, заправо, назив етника што га дају истарски Хрвати тзв. „Истрорумуњима који су се саами звали у свом језику *Rumār* (упор. *Румери*, назив који је записао за њих Ireneo della Croce, 1627-1713) < *Romāni* < *Rōma*, данас тзв. Власи“³⁰³. Према Скоку дошли су са Велебита (Велебитски Власи) и Цетине (Цетињски Власи) на северозападној крашкој висоравни у Чичарији напустивши билингвизам као и Чирибири што су досељени под Учком који још нису напустили свој *влашки језик*. Николае Драгану држи да су Власи Чичи и Чирибири могли доћи са подручја североисточно од Власенице у Босни, где бележи топ. *Саребуре*, и са подручја данашње Румуније.³⁰⁴ Будући се Чичи или Ћићи, први пут, спомињу 1463. године у хрватском псаалтиру³⁰⁵, а нешто раније, 1455. године спомиње се ојк. Чичиковце у Видинском санџаку, у чијој основи препознајемо име тзв. Истророманских *Чича*, сматрамо да су се у источну Србију и југозападни део Хрватске доселили крајем XIV и почетком XV века³⁰⁶; **Сремлан**, 1455, 1466 = Сиремљан, 1560. (Црна Река = махала Сремљана, део с. Подгорца,

општина Бољевац)³⁰⁷ је ојк. који се може протумачити именом катун *Влаха Срџмлане* (= Ђурашевски Власи = Костадиновци + Гојиловци)³⁰⁸ „Сремци“ који је споменут у Дечанској хрисовуљи 1330. године, у области Алтина, јужно од Ђаковице на Косову и Метохији.³⁰⁹ У имену катуна Влаха Сремљана Шуфлау види вишевековно, с успехом, очувано име Срема, настало метатезом ликвидације од позноантичке³¹⁰ и византијске грађије³¹¹ *Sermium*, одакле су они, заправо, и досељени³¹². Али, јесу ли Власи Сремљани били аутохтони на подручју данашњег Срема и уколико то нису били ко су и одакле су? Наиме, поводом неуспелог напада на Цариград 626. године, Теодор Синкел износи да су, ова многобројна, по етничком саставу различита племена опустошила „скоро читав Илирик, односно његове провинције, мислим обе Дакије, Дарданију, Мезију, Превалис, Родопу и све остале, па још и Тракију... те друге градове и насеља (πολιτείας), и целокупно становништво (οδεδόше) у задубавски крај према Панонији, којој је провинцији метропола некад био град звани *Sirmium*“.³¹³ Романско становништво које спомиње Теодор Синкел и поред мешања са Аварима, Словенима, Бугарима и другим народима, очувало је своју хришћанску веру, као и тежњу за остављеним крајем.³¹⁴ Гледајући на њих као на посебан народ аварски хаган им постави главару, по имену Кувр³¹⁵ (четврти син бугарског хана Куврата /Κουβρατος/ оснивача бугарске државе према Никифору, Теофану и др.), који покупи „сав народ ромеја и присталице из других племена“ а потом „са читавим реченим народом око себе пређе... Дунав и стиже у наше крајеве и запоседе Керамезијско

²⁹⁸ Гласник СНД II, 1-2, стр. 301.

²⁹⁹ Гласник СНД II, 1-2, стр. 308.

³⁰⁰ Можда потиче од непотврђеног рум. л.и. *Čičik*.

³⁰¹ ВИБС, стр. 73, 154, 219; *Miscellanea* 2, 1466, стр.

41.

³⁰² DNFR, стр. 121.

³⁰³ ER I, стр. 327 (*Čiribiri*).

³⁰⁴ RTO, Карта са румунским топонимима је дата на крају монографије.

³⁰⁵ ER I, стр. 327 (*Čiribiri*).

³⁰⁶ VM, стр. 4+134+2; Гласник СНД II, 1-2, стр. 297-313; Гласник СНД, стр. 293-330.

³⁰⁷ ВИБС, стр. 71, 105; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 25, напомена 44.

³⁰⁸ ОП II, стр. 6, 15.

³⁰⁹ ОI 10, стр. 49.

³¹⁰ *SERMIO* (Полемије Силвије), *SERMIENSIVM CIVITAS* (Енодије), итд. што је метатезом дало данашње Срем.

³¹¹ *SERMIO* (Јорданис), *Σέρμιον* (Хијерокле), *SERMENSIS* (у натпису из 612. године из Салоне), *Σέρμιον* (Константин Порфирогенит) што је метатезом такође дало данашње Срем (Види, SP, стр. 59.), а забележене су и многе друге средњовековне словенске грађије (Види, ЗКJ I, стр. 165-166.).

³¹² SSh, стр. 168.

³¹³ ВИJ I, стр. 211-212.

³¹⁴ ВИJ I, стр. 212.

³¹⁵ ИБ I, стр. 112, 121.

поље³¹⁶. Међу овим Ромејима, повратницима, ваља потражити претке средње-вековних Влада Сремљана и других који су, заправо, били романско становништво покупљено у свим византијским провинцијама јужно од Дунава³¹⁷ и пресељено у околину Сирмиума, одакле су након неког времена (најкасније до 624. године кад је њихов главар Кувер умро) поново били пресељени у област северно од Солуна. Након Маричке (1371.)³¹⁸, а поготову након Ко-совске битке (1389.)³¹⁹ почела је крајем XIV и трајала током XV века сеоба Влада Сремљана, Чича и других, као и српског стано-вништва према северу.³²⁰

Називи етно-ојконима забележени у турским пописним дефтерима који указују на континуитет староседелачких Влада-Румуна и новопридошлих Влада-Аромуна као и староседелачких и новопри-дошлих Срба и који својом старином указују на континуитет живота румунског староседелачког и новопридошлог аромунског становништва су: **Бу-кова**, назива се и **Ефљак**, 1455. = Л[аб]уково (< Еф[л]јак + [Б]укова)³²¹, 1466. (Сврљиг = с. Лабу-ково, општина Сврљиг) од тур. *Ефлак*, назив за Румуне³²², односно друго име је од слов. прид. букова „који се односи на букву, који припада букви” < слов. фитонима буква; **Ефљакова**, 1455. = **Влахово**, селиште 1478-81. (Сврљиг = с. Вла-хово, општина Сврљиг)³²³ од тур. *Ефлак*

„назив за Румуне”³²⁴ + ова, односно од етнонима *Влах* „пастир романске народности, који живи у катунима”³²⁵ + ово; **Влахово**, 1466. = Влахова, селиште 1454-79. (Тимок)³²⁶ од етн. *Влах* + ово (упор. Влај Истар, Влашки поток, Букова = Ефљак, Ефљакова = Влахово, Ефљаковце = Влаховце = Влаховик, Ивлашки = Ивлашка Поле); **Влашка**, селиште 1454-79. (Гелвије, од 1530. Црна Река)³²⁷ од слов. прид. *влашка* „који се односи на Влахе, који припада Власима”; **Ефљаковце**, 1455. = Влаховци, 1454-79. = Влаховик, 1560. (Загорје = бивше с. Влахович, данас с. Подгоре, Михајловградски округ)³²⁸ од тур. *Ефлак* „назив за Румуне” + овце, односно од етн. *Влах* „пастир романске народности који живи у катунима” + ов + це (-ов + ик); **Ивлашки**, селиште 1455. = Ивлашка Поле, 1560. (Тимок = с. Влашко Поље, општина Књажевац)³²⁹ је ојк. изведен, у првој графици, од прот. И + прид. *влашки* (упор. у Дечанској хрисовуљи катун *влашџки*, 1476. *влашки* кнез, суд, закон, 1321. земља у старој хрватској држави, *влашкијех* седам краљевина /народна песма/, топ. *Влашки* град, *Влашка* Кула /Лика/, име краја *Влашка* „Румуњска”, Мала *Влашка* /1702. око Пакраца/, *Влашка* у Румунији, итд.)³³⁰ < етнонима *Влах* „пастир романске народности, који живи у катунима”.³³¹ Задња, овде наведена графика, настала је од прот. И + прид. *влашка* „*valachicus*” и имен. *поље* „*campus*” (упор. ојк. Влај Истар, Влашки Поток, Ефљак Букова, Ефљакова = Влахово, Ефљаковце = Влаховци = Влаховик и Србовлах = Срб Ефљак, сви у Видинском санџаку); **Влашки Поток**, друго име Долне Љубнице, 1560. = Влашки Поток, 1586. (Црна Река = топ. Влашка Страна, атар с. Лубнице, општина Зајечар)³³² од слов. прид. *влашки* „који се односи на Влахе, који припада Власима” што говори о присуству Влада, ако не ранијих векова, а оно од XVI века до данас (У селу Лубници и данас живе Власи) и слов. *поток* „*rivus*; *convalis*, село у потоку” док је

³¹⁶ Из доцнијег излагања Теодора Синкела може се разабрати да је Керемезијско поље на подручју северозападно од Солуна, у близини словенског племена Драгавита. Види, Dlp, стр. 192, 202. и даље.

³¹⁷ Провинције јужно од Дунава по Теодору Синкел су, да поновимо, „скоро читав Илирик... обе Дакије, Дарданију, Мезију, Превалис, Родопу и све остале, па још Тракију ...те друге градове и насеља...”.

³¹⁸ ИС I, стр. 251, 271, 314.

³¹⁹ Бп, стр. 22; ИС, стр. 328.

³²⁰ VM, ст. 4+134+2 1 ката; Гласник СНД II, 1-2, стр. 297-313; Гласник СНД, стр. 293-330; Бп, стр. 22.

³²¹ ВИБС, стр. 82; *Miscellanea* 2, 1466, стр. 44, напомена 153. где стоји: „Ovo selo u popisu 1455. godine ima i drugo ime Eflak. Od Eflak-Bukovo odnosno od Vlah-Bukovo danas se zove Labukovo...”. Nedeljko Bogdanović u KIS II, str. 335. detaljno objašnjava etimologiju s. Labukova. Naveli bismo i izvor Labukovačke reke pod nazivom Buk ispod Latinskog vr'a где se nalaze ruševine kasnoantičkog i ranovizantijskog utvrđenja po kome bi, drugi deo složenice, Labukovo nastalo.

³²² ER III, стр. 606 (Влах); ГЕМ 31-32, стр. 68 (тур. *eflaklar* „Власи”).

³²³ ВИБС, стр. 78; *Miscellanea* 2, 1478-81, стр. 136.

³²⁴ Речник САНУ 2, стр. 716 (Влах); ER III, стр. 606 (*Vlah*); ГЕМ 31-32, стр. 68 (тур. *eflaklar* „Власи”).

³²⁵ ER III, стр. 606 (*Vlah*).

³²⁶ *Miscellanea* 2, 1466, стр. 34, напомена 103. „Možda село Влахово код села Шести Габар у Заглављу”.

³²⁷ ИБИ, стр. 131.

³²⁸ ВИБС, стр. 60, 100; ИБИ, стр. 123.

³²⁹ ВИБС, стр. 61, 131.

³³⁰ ER III, стр. 606 (*Vlah*).

³³¹ Речник САНУ II, стр. 716 (Влах).

³³² ВИБС, стр. 104, 57, 103, 127, 124.

друго име настало од слов. прид. *долње* и имен. *лубнице* „колибе покривене кором дрвета < слов. *луб* „спољашњи омотач дрвета, кора” које поприлично личе на бачије Влаха (Цинцара) са Копаоника³³³; **Ромања**, 1530-35. = Романе = Ромања, 1586. (Кривина = топ. Романов мост, атар с. Мокрање, општина Неготин)³³⁴ од етнонима *Romāne* (*Romāne*), f. пл. „Влајне” (упор. с. *Романи*, m.pl. „tako nazvano јатачно по својем некој романском /влашском/ становништву”³³⁵; „...у неким старијим потврдама име Власи наслеђује Порфиригенитове Романе и примењује се на приморске грађане, конкретно Дубровчане; ‘И да не јемље Србин Влаха без суда’ /око 1205. године, Стефан Првовенчани, тада још жупан, повеља Дубровчанима/...”³³⁶).

И на крају етно-ојконим **Влај Истар**, 1560. (Тимок = топ. Влајне; хидр. Влајинска Река, атар с. Зоруновца, општина Књажевац)³³⁷ представља сложеницу изведену од етнонима *Влај* < *Влах*³³⁸ и слов. прид. *стар* „veteranus, матор” с протоничким *И-* (упор. протоничко *И-* у ојк. *И-*скровнице, *И-*сливие, *И-*злаче, *И-*стопање итд.), коју можемо превести као „насеље староседелачких Влаха”. Овај етно-ојконим директно указује да је на простору тимочке зоне одувек било старосе-делачког румунског и новопридошлог румунског и арумунског становништва крајем XIV и почетком XV века. Као опрека романском становништву је српско становништво које се може видети у ојкониму **Сърбовце Старо** (= Сърбовце-и Кадим)³³⁹, 1560. /Црна Река). Сложеница је изведена од етнонима *Срб*³⁴⁰ + овце и слов. прид. *старо*

³³³ ГЕМ 15, стр. 165-168.

³³⁴ ВИБС, стр. 102; ГЕМ 31-32, стр. 81, 108.

³³⁵ *Rječnik JAZU* 59, стр. 150-151.

³³⁶ ОП III, стр. 33-34.

³³⁷ ВИБС, стр. 108.

³³⁸ ER III, стр. 606: Etonim Vlah je praslovenska posuđenica /?/ iz got. *walhs /stvnem. walah, walh, nvnem. welsch/.³³⁸ U germanske jezike ušla je ta reč od imena keltskog naroda *Volce* /Caesar/, *Ούόλκαι* /Strabon, Ptolomej/, a u slovenske jezike je došla po svoj prilici iz balkansko-gotskoga /Ulfila/ na donjem Dunavu, gde su Sloveni prvi put između IV i V veka upoznali Romane-Vlahe na donjodunavskom limesu.

³³⁹ ВИБС, стр. 128.

³⁴⁰ Što se tiče etimologije etnonima *Srb* u nauci nema saglasnosti. A. Brückner dovodi etnonim u vezu s poljskim *pasierb* „pastorak”, ukr. i rus. *nacерб* „pastorak” koji sadrži pref. *pa-* „nepravi” i ie. i baltoslov. koren onomatopejskog porekla **serbh-*, **srebh-*, **surbh-*, **srbh-* „srknuti”, očuvan kod nas u slovenačkom *srbati* „srknuti” (upor. rum. *sorb* < lat. *sorbus* „srkati”). Po tumačenju P. Skoka praslov. **Sr̥bъ*

„veteranus, матор”, коју можемо превести као „насеље староседелачких Срба” још из рановизантијског периода у односу на оне Србе који се, бежећи пред Турцима доселише с југа такође крајем XIV и почетком XV века.

u prarodstvu je sa *sebrъ* „rusticus, kmet, slobodan seljak” što je, zapravo, nazalizirani oblik **sebr*. Ali je gola pretpostavka metateze odatle u **Sr̥bъ*. Masing dovodi *Srbin* i *servus* u vezu sa starim nazivom *Serbi* kod Plinija St. iz I veka naše ere i sa *Σέρβοι*, *Σίρβοι* kod Ptolomeja iz II veka naše ere, koji su dovodeni i prodavani kao sluge i robovi. Rudlev u svojim razmatranjima zaključuje da su osnove *serv* i *hrv* „svetlost, sunce, narod koji je poklonik sunca”, jedno isto, odnosno jedan deo plemena *Serv* nazvan je *Hrv* (*Horv*) na osnovu sarmatskog izgovora slovenskog imena *Serv* koje je, po Vles (Volos) knjizi, bilo mnogoljudno. Kako se kod Rumuna istočne Srbije zadržala reč *sîrbatic* „šumski, divlji” < lat. prid. *silvaticus* „šumski” mogli bismo, po analogiji, na osnovu etnonima *Srb* (*Σίρβοι*, Ptolomej, II vek naše ere) izvesti od lat. *silva* „šuma”. Ne bi valjalo prihvatiti da je čitav jedan narod prozvan po tome što su bili „robovi” ili kmetovi ili pak narod sunca kako to predlaže Rudlev već bismo predložili da je naziv etnikuma *Srb* došao od alegoričnog naziva njihove šumovite prapostojbine u antičkim izvorima.